

Financial Literacy: What is it and Why does it Matter?

Dalina Amonhaemanon, Ph.D.*

Asst. Prof. Sangarun Isaramalai, Ph.D.**

Received: July 23, 2018 / Accepted: February 21, 2019

Abstract

Evidence from surveys have shown that the financial literacy of people in many countries around the world is at a low level. Studies in Thailand by the OECD, and also by the Bank of Thailand in collaboration with the National Statistical Office of Thailand have shown a similar outcome. Realizing that the benefits of financial literacy are crucial foundation for enhancing quality of life, many public and private organizations have focused on improving people's level of financial literacy. This research aims to describe the measurement of financial literacy in terms of financial knowledge, financial attitude and financial behavior. The most influential component was sound financial behaviors. If the government wishes to raise the level of financial literacy, it must change the attitudes of people to the point that can transform their behaviors. Additionally, people need to be able to effectively apply their knowledge to real life situations. In other words: "once knowledge is thoroughly understood, it can be effectively applied."

Keywords: Financial Literacy, Financial Knowledge, Financial Attitude, Financial Behavior

* Lecturer at Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University Trang Campus, E-mail: dalina.a@psu.ac.th

** Assistant Professor, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus, Songkhla, Thailand 90112, E-mail: isangarun@hotmail.com

ทักษะความรู้ทางการเงินคืออะไร เหตุใดจึงสำคัญ

ดร.ดลينا อมรเหมานนท์*

ผศ.ดร.แสงอรุณ อิศระมาลัย**

บทคัดย่อ

การสำรวจทักษะความรู้ทางการเงินของคนในหลายประเทศทั่วโลกพบว่า ระดับทักษะความรู้ทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เช่นเดียวกับกับการสำรวจทักษะความรู้ทางการเงินของคนไทยโดย OECD รวมถึงการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ ก็ได้ผลไม่ขัดแย้งกัน ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้ความสำคัญที่จะเพิ่มทักษะความรู้ทางการเงินของคนในชาติ งานวิจัยนี้จึงรวบรวมแนวคิดและวิธีการวัดทักษะความรู้ทางการเงินที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลักทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ทางการเงิน ทักษะการใช้จ่ายเงิน และพฤติกรรมทางการเงิน ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านพฤติกรรมทางการเงินมีผลต่อระดับทักษะความรู้ทางการเงินมากที่สุด ผ่านทางองค์ประกอบด้านความรู้ และทัศนคติทางการเงิน นั่นคือหากต้องการยกระดับทักษะความรู้ทางการเงินของบุคคล ภาครัฐต้องมีความคาดหวังว่าเมื่อประชากรมีความรู้ความเข้าใจทางการเงินแล้ว บุคคลต้องปรับทัศนคติความเชื่อของตนจนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม อีกทั้งต้องสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริงดังคำกล่าวที่ว่า “เรียนรู้อันเข้าถึง จึงนำไปใช้อย่างได้ผล”

คำสำคัญ: ทักษะความรู้ทางการเงิน ความรู้ทางการเงิน ทักษะการใช้จ่ายเงิน พฤติกรรมทางการเงิน การเงินบุคคล

* อาจารย์ประจำคณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง, E-mail: dalina.a@psu.ac.th

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, E-mail: isangarun@hotmail.com

1. ที่มาและความสำคัญ (Introduction)

**“เราจำต้องก้าวไปข้างหน้าเสมอ เราต้องไม่ถอยหลังเป็นอันขาด
แม้ว่าหยุดอยู่กับที่ก็ได้ เพราะการหยุดก็เสมอด้วยการถอยหลัง”**

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อสังคมโลกมีการขับเคลื่อนไปข้างหน้า ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมไทยและคนไทยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทำให้บุคคลจำเป็นต้องหมั่นพัฒนาตนเองไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ รวมถึงต้องเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) รัฐบาลปัจจุบันกำหนดยุทธศาสตร์ Thailand 4.0 ที่ต้องการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม รวมถึงการก้าวผ่านกับดักรายได้ปานกลาง (Income Middle Trap)¹ แต่สถานการณ์หนี้ครัวเรือนของไทย (Debt to GDP) กลับเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว กล่าวคือจาก 59.3% ของจีดีพีในปี พ.ศ. 2555 เป็นมากกว่า 80% ของจีดีพีในปี พ.ศ. 2559 เช่นเดียวกับจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน จากเดิมในปี พ.ศ. 2543 อยู่ที่ 68,405 บาทต่อครัวเรือน เป็น 156,770 บาทต่อครัวเรือนในปี พ.ศ. 2558 และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 163,087 บาทในปี พ.ศ. 2566 (Social and Quality of Life Database System, 2015) ส่วนทางกลับอัตราการออมที่มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากรายได้ครัวเรือนที่เพิ่มในอัตราที่น้อยกว่ารายจ่าย (ในปี พ.ศ. 2558 รายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 112,293 บาทต่อคนต่อปี รายจ่ายเฉลี่ยอยู่ที่ 104,481 บาทต่อคนต่อปี การออมเฉลี่ยอยู่ที่ 9,820 บาทต่อคนต่อปี) จากสถานการณ์ดังกล่าวประกอบกับปัญหาทางการเงินที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาจากการถูกหลอกให้ตกเป็นเหยื่อจากความไม่รู้ (Financial Fraudging) กรณีธุรกิจแชร์ลูกโซ่ หนี้สินอันเกิดจากการกู้ยืมเงินนอกระบบที่เก็บดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมสูงกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด รวมไปถึงการมีผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ซับซ้อนมากขึ้น (OECD, 2005; Johnson and Sherraden, 2007) ทำให้คำว่า Financial Literacy เริ่มเป็นที่กล่าวถึง เพราะคนเริ่มตระหนักว่าเพียงแค่การอ่านออกเขียนได้ (Literacy) เช่นในอดีตอาจไม่เพียงพอสำหรับการใช้ชีวิตในปัจจุบัน บุคคลจะใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขควรมีทักษะชีวิตหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นทักษะความรู้ทางดิจิทัล (Digital Literacy) ทักษะความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ทักษะความรู้ด้านข้อมูล (Information Literacy) ทักษะความรู้ทางด้านสื่อ (Media Literacy) รวมถึงทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) ซึ่งเชื่อว่าเป็นทักษะที่ทำให้คนมีความอยู่ดีมีสุขทางการเงิน (Financial Well-Being)

ปัจจุบันคำว่า Financial Literacy ถูกนำมาใช้ในสังคมไทยจนหลายคนเริ่มคุ้นชิน แต่เนื่องจากคำดังกล่าวยังไม่มีคำบัญญัติคำแปลไว้อย่างชัดเจน ทำให้คำว่า Financial Literacy ที่ใช้อยู่มีการแทนด้วยคำที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นทักษะทางการเงิน (BOT, 2016; Visakorn, 2015) หรือความรู้เรื่องทางการเงิน (Sarunee, 2017) ส่วนงานวิจัยฉบับนี้จะใช้ทักษะความรู้ทางการเงิน แทนคำว่า Financial Literacy ซึ่งแม้แต่ในประเทศเองยังคงมีการใช้คำว่า Financial Literacy สับสนกับคำว่า ความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) การเงินส่วนบุคคล (Personal Finance) และการจัดการการเงิน (Financial Management) จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจที่งานวิจัยในอดีตจะมีการใช้คำว่า Financial Knowledge, Financial Capacity แทนคำว่า Financial Literacy ทั้งที่ความเป็นจริงแล้ว การใช้คำดังกล่าวแทนกันอาจไม่ถูกต้องทั้งหมด เช่น การใช้คำว่า Financial Knowledge เน้นไปที่ความรู้ ส่วน Financial Capability เน้นไปที่พฤติกรรมหรือการกระทำ (Kempson, Finney & Poppe, 2017) ในขณะที่ Financial Literacy ของบุคคลจะเกิดขึ้นได้

¹ ปัจจุบันธนาคารโลกกำหนดให้ไทยเป็นประเทศรายได้ปานกลางระดับบน (Upper Middle Income Country)

จะต้องประกอบไปด้วยความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) ทักษะคติทางการเงิน (Financial Attitude) และ พฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) อย่างไรก็ตาม คำว่า Financial Knowledge และ Financial Literacy มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ เป้าหมายสูงสุดของการทำให้บุคคลมีความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) เพื่อยกระดับให้บุคคลมีทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) (Silgoner, Fuhrmann & Weber, 2015) นั่นเอง

นอกจากนี้ การให้คำจำกัดความคำว่าทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) มักแตกต่างกันออกไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย (Hung, Parker and Yoong, 2009; Holzmann, 2010) เช่น Atkinson and Messy (2012) กล่าวว่า Financial Literacy หมายถึง การรวมเอาความตระหนักรู้ทางการเงิน ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทักษะคติ รวมถึงพฤติกรรมทางการเงินที่สำคัญเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้บุคคลจะสามารถทำการตัดสินใจทางการเงินได้ อันจะส่งผลให้บุคคลบรรลุเป้าหมายการอยู่ดีกินดีทางการเงิน (Financial Well-Being) ได้ในท้ายที่สุด Garman and Fogue (2000) ระบุว่า Financial Literacy หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ทางการเงิน เข้าใจหลักการสำหรับการบริหารจัดการเงิน จนสามารถแก้ปัญหาทางการเงินของบุคคลให้ประสบความสำเร็จ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ระบุว่า การวัดทักษะความรู้ทางการเงินของบุคคลควรประกอบไปด้วยความรู้ทางการเงิน ทักษะคติทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงิน โดยที่องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนดังกล่าวมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันจนไม่สามารถแยกพิจารณาเพียงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งได้ กล่าวคือ บุคคลจะมีทักษะทางการเงินที่ดีได้นั้น ต้องเริ่มจากการที่บุคคลมีความรู้ทางการเงินดี อันจะก่อให้เกิดการมีทัศนคติที่ดีทางการเงิน และท้ายที่สุดย่อมส่งผลถึงพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินของบุคคลนั่นเอง (Remund, 2010) ดังนั้นการให้คำจำกัดความ Financial Literacy ว่าแท้จริงแล้วควรต้องประกอบด้วย องค์ประกอบหรือปัจจัยใดบ้างให้ครอบคลุมจึงมีความสำคัญ นี่จึงเป็นที่มาของงานวิจัยชิ้นนี้ ที่ต้องการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงวิธีการวัดระดับทักษะความรู้ทางการเงินจากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศมาสรุปให้เห็นถึงความสำคัญ ความหมาย และวิธีการวัดระดับทักษะความรู้ทางการเงินที่เหมาะสมที่จะใช้ในประเทศไทย เพื่อให้การนำคำว่า Financial Literacy ไปใช้ในอนาคตมีความเป็นสากลและครอบคลุมทุกมิติ

2. ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Literature Reviews)

ส่วนที่ 1 จุดเริ่มต้นการวัดระดับทักษะความรู้ทางการเงิน

การสำรวจทักษะความรู้ทางการเงินมีขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 2004 ที่ประเทศอังกฤษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสำรวจระดับทักษะทางการเงินของประชาชนในกลุ่มประเทศสหราชอาณาจักร ซึ่งมีการศึกษาว่าปัจจัย 3 ด้าน อันประกอบไปด้วย ความรู้ ทักษะความชำนาญ และทัศนคติความเชื่อมั่น ส่งผลต่อทักษะความรู้ทางการเงินของบุคคลอย่างไร ต่อมาในปี ค.ศ. 2005 OECD ได้รายงานผลการสำรวจระดับทักษะทางการเงินของคนในประเทศต่างๆ ทั้งในยุโรป ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ว่าอยู่ในระดับต่ำ นี่เองที่นับเป็นจุดเริ่มต้นการสำรวจระดับทักษะทางการเงินของหลายประเทศต่อมา เช่น การวัดระดับความรู้ของนักเรียนนักศึกษาในประเทศต่างๆ โดย PISA (OECD's Programme for International Student Assessment) ได้มีการเพิ่มข้อสอบเพื่อวัดระดับทักษะทางการเงินเข้าไปในแบบการสำรวจเดิมในปี ค.ศ. 2012 รวมถึงการศึกษาของ Atkinson and Messy (2011, 2012) ที่ศึกษาระดับทักษะทางการเงินของคนใน 14 ประเทศ โดยใช้หลักการวิเคราะห์ระดับทักษะทางการเงินของ OECD ผลการศึกษาที่ได้สนับสนุนการศึกษาของ OECD อาจกล่าวได้ว่า

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD)² ถือเป็นองค์กรแรกที่เข้ามาทำการสำรวจระดับทักษะทางการเงินอย่างจริงจังในหลายประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2556 OECD ได้ทำการสำรวจระดับทักษะความรู้ทางการเงินของคนใน 15 ประเทศ³ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่อยู่ในการสำรวจครั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่าคนไทยมีทักษะทางการเงินอยู่ที่ร้อยละ 58.67 จัดอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของทั้ง 15 ประเทศ ซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 62.27 ถ้าหากพิจารณาในแต่ละด้านจะพบว่า คนไทยมีคะแนนด้านความรู้ทางการเงินน้อยที่สุดในบรรดาประเทศที่เข้าร่วมสำรวจทั้งหมด (46.25) จากค่าเฉลี่ยของ 14 ประเทศอยู่ที่ร้อยละ 63.75 ในขณะที่คะแนนด้านพฤติกรรม (66) และทัศนคติทางการเงิน (65.56) ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ร้อยละ 60 และ 64 ตามลำดับ (Atkinson and Messy, 2012)

ปัจจุบันนอกจาก OECD แล้วยังมีหลายองค์กรที่ทำการสำรวจระดับทักษะความรู้ทางการเงินของบุคคล ไม่ว่าจะเป็น S&P Global FinLit Survey⁴ ที่สำรวจความรู้เกี่ยวกับการเงินพื้นฐาน เรื่องเงินเฟ้อ (Inflation) อัตราดอกเบี้ย (Interest) การคิดดอกเบี้ยทบต้น (Compound Interest) และการกระจายความเสี่ยง (Risk Diversification) ในกลุ่มคนวัยผู้ใหญ่จำนวนมากว่า 150,000 คนจาก 148 ประเทศทั่วโลกในปี ค.ศ. 2014 การสำรวจ S&P Global FinLit Survey กำหนดค่าจำกัดความว่าบุคคลมีทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literate) ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นต้องตอบคำถามถูกอย่างน้อย 3 ใน 4 ข้อ เนื่องจากข้อคำถามที่ใช้ในการวัดความรู้ทางการเงินนี้เป็นเพียงความรู้พื้นฐานเท่านั้น จากผลการสำรวจนี้พบว่า มีเพียง 33% ของผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความรู้ทางการเงิน นั้นหมายความว่าประชากรวัยผู้ใหญ่กว่าอีก 3.3 พันล้านคนทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาขาดความรู้ความเข้าใจทักษะเบื้องต้นทางการเงิน (พิจารณารูปที่ 1 ประกอบ)

² <http://www.oecd.org/finance/financial-education/measuringfinancialliteracy.htm>

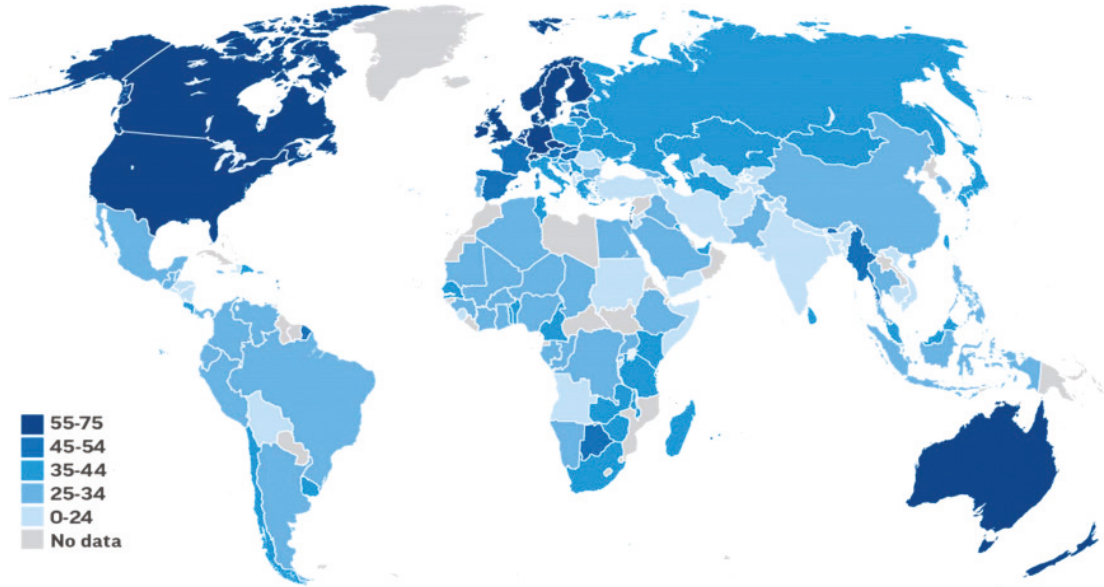
³ การสำรวจทักษะทางการเงิน 15 ประเทศ ประกอบด้วย ไทย เยอรมนี หมู่เกาะบริติชเวอร์จิน ฮังการี มาเลเซีย ไอร์แลนด์ สาธารณรัฐเชค อังกฤษ นอร์เวย์ เปรู เอสโตเนีย โปแลนด์ อัลบาเนีย แอฟริกาใต้ อาร์เมเนีย

⁴ รายงานของวอลล์สตรีทเจอร์นัล (Wall Street Journal) http://gflec.org/wp-content/uploads/2015/11/Finlit_paper_16_F2_singles.pdf และ <http://blogs.wsj.com/economics/2015/11/18/the-u-s-may-be-the-worlds-richest-country-but-it-ranks-14th-in-financial-literacy/>

Financial Literacy Globally

% of adults who are financially literate

Only 1 in 3 adults worldwide responded correctly to three out of four topics

รูปภาพที่ 1 แสดงการสำรวจระดับทักษะทางการเงินของคนวัยผู้ใหญ่ทั่วโลก

ที่มา: Klapper, L., Lusardi, A., & Van Oudheusden, P. (2015). *Financial literacy around the world. Standard & Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey*. Retrieved: January 3, 2018, from http://media.mhfi.com/documents/2015-Finlit_paper_17_F3_SINGLES.pdf

จากรูปภาพที่ 1 พบว่าประเทศในแถบยุโรป เช่น ประเทศแคนาดา เดนมาร์ค ฟินแลนด์ เยอรมนี อิสราเอล เนเธอร์แลนด์ นอร์เวย์ สวีเดน และอังกฤษ รวมถึงประเทศออสเตรเลีย คนมีระดับทักษะทางการเงินอยู่ในเกณฑ์สูง กล่าวคือ ประชากรวัยผู้ใหญ่กว่า 65% มีทักษะความรู้ทางการเงิน ในขณะที่เดียวกันกลับพบว่าประชากรวัยผู้ใหญ่ในประเทศแถบเอเชียใต้ (South Asia) มีระดับทักษะความรู้ทางการเงินอยู่ในระดับต่ำ เพราะประชากรเพียง 1 ใน 3 เท่านั้นที่มีความเข้าใจแนวคิดพื้นฐานทางการเงิน นอกจากนี้ยังเห็นได้จากการสำรวจระดับทักษะความรู้ทางการเงินของคนที่มีอายุระหว่าง 18-64 ปี ใน 16 ประเทศแถบเอเชียแปซิฟิกจำนวนกว่า 7,756 คน โดยบริษัทมาสเตอร์การ์ด (Master Card)⁵ ในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2013 ผ่านทางโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ต รวมถึงการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว คำถามที่ใช้สำรวจมีด้วยกัน 3 ด้าน คือ 1) การจัดการการเงินขั้นพื้นฐาน (Basic Money Management: 50%) 2) การวางแผนทางการเงิน (Financial Planning: 30%) และ 3) การลงทุน (Investment: 20%) ข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดการการเงินขั้นพื้นฐาน เช่น การจัดทำงบประมาณรายวัน การจ่ายชำระหนี้บัตรเครดิต การออมสำหรับการบริโภค การอ่านและทำความเข้าใจ

⁵ <http://www.rappler.com/business/features/33944-how-do-filipinos-rank-in-financial-literacy>

เข้าใจในงบการเงินบุคคล ตลอดจนถึงแนวคิดเรื่องการลงทุน

เป็นที่สังเกตว่าข้อคำถามที่มีการสำรวจโดยบริษัทมาสเตอร์การ์ด (Master Card) แตกต่างไปจากที่ OECD ใช้สำรวจ คือ การสำรวจโดยบริษัทมาสเตอร์การ์ด ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนเกี่ยวกับบัตรเครดิต การให้สินเชื่อบุคคล คำถามที่ใช้จึงมุ่งเน้นไปในแนวทางการจัดการการเงินส่วนบุคคล ที่เน้นการบริโภคหรือการจัดการสินเชื่อส่วนบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแตกต่างจากการสำรวจโดยองค์กรอิสระหรือหน่วยงานภาครัฐ ผลการศึกษาที่ได้จึงไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่อย่างไรก็ดีผลสรุปที่ได้สามารถนำมาพิจารณาได้ในภาพรวม ผลการสำรวจทักษะทางการเงินทั้ง 3 ด้าน โดยบริษัทมาสเตอร์การ์ด (Master Card) นำมาคิดเป็นคะแนนรวม 100 คะแนน แล้วนำคะแนนที่ได้มาคำนวณเป็นดัชนีที่ชื่อว่า MasterCard Index of Financial Literacy (พิจารณาตารางที่ 1 ประกอบ)

ตารางที่ 1 แสดงผลการสำรวจทักษะทางการเงินของคนในประเทศต่างๆ โดยบริษัท Master Card

	ประเทศ	ดัชนีทักษะทางการเงินรวม	การจัดการการเงินขั้นพื้นฐาน	การวางแผนการเงิน	การลงทุน	S&P Global Finlit Survey
1	ออสเตรเลีย	71	75	70	63	64
2	บังคลาเทศ	63	56	76	60	19
3	จีน	66	58	79	68	28
4	ฮ่องกง	71	71	72	67	43
5	อินเดีย	59	50	76	57	24
6	อินโดนีเซีย	60	56	75	47	32
7	ญี่ปุ่น	57	58	68	39	43
8	เกาหลี	62	58	78	48	33
9	มาเลเซีย	70	67	82	62	36
10	พม่า	66	54	88	-	52
11	นิวซีแลนด์	74	77	74	63	61
12	ฟิลิปปินส์	68	67	74	58	25
13	สิงคโปร์	72	73	80	58	59
14	ไต้หวัน	71	68	83	63	37
15	ไทย	68	63	81	61	27
16	เวียดนาม	63	57	80	52	24

ที่มา: Shadz Loresco. (2013). How do Filipinos Rank in Financial Literacy?

สืบค้นจาก <https://www.rappler.com/business/features/33944-how-do-filipinos-rank-in-financial-literacy>

ส่วนที่ 2 การสำรวจระดับทักษะความรู้ทางการเงินในประเทศไทย

ประเทศไทยเริ่มดำเนินการสำรวจระดับทักษะทางการเงินของคนในประเทศมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้จัดทำแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินระยะที่ 1 ต่อมาในปี พ.ศ. 2549 ธนาคารแห่งประเทศไทยร่วมมือกับสำนักงานสถิติแห่งชาติในการเก็บสำรวจระดับทักษะทางการเงินของคนไทย เพื่อให้การสำรวจครอบคลุมและกระจายในทุกภูมิภาคของประเทศ พร้อมกำหนดนโยบายให้มีการสำรวจทุกๆ 3 ปี การสำรวจล่าสุดในปี พ.ศ. 2559 กำหนดให้มีการสำรวจพร้อมกับการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พร้อมกับปรับข้อคำถามให้สอดคล้องกับแนวทางการสำรวจของ OECD เพื่อความเป็นสากลมากขึ้น ผลการสำรวจที่ใช้อ้างอิงและกล่าวถึงในงานวิจัยเล่มนี้ใช้ผลการสำรวจในปี พ.ศ. 2556 (BOT, 2013) เป็นหลัก และใช้การสำรวจล่าสุดในปี พ.ศ. 2559 ประกอบกันเนื่องจากข้อคำถามที่ใช้ในการสำรวจของปี พ.ศ. 2556 และ 2559 มีความแตกต่างกันอยู่ ทำให้ผลการศึกษาที่ได้ไม่อาจเปรียบเทียบกันได้โดยตรง

จากผลการสำรวจปี พ.ศ. 2556 และ 2559 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คงมีคะแนนทักษะทางการเงินรวมต่ำที่สุด โดยการสำรวจในปี พ.ศ. 2559 พบว่าภาคใต้และกรุงเทพมหานครมีระดับคะแนนทักษะทางการเงินเท่ากัน ซึ่งสูงกว่าภาคอื่นๆ ของประเทศ ในขณะที่การสำรวจในปี พ.ศ. 2556 หากไม่นับกรุงเทพมหานคร (13.54) ภาคเหนือถือเป็นภาคที่มีคะแนนทักษะทางการเงินรวมสูงที่สุดอยู่ที่ 13.31 โดยมีภาคกลาง (12.71) และภาคอีสาน (12.31) มีคะแนนทักษะทางการเงินรวมต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั้งประเทศซึ่งอยู่ที่ 12.90 ผลสรุปที่ได้จากผลการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทย มีประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ จังหวัดที่มีทักษะทางการเงินต่ำ มักเป็นจังหวัดที่อยู่ชายขอบของภาค⁶ หรืออยู่ห่างไกลจากจังหวัดศูนย์กลางธุรกิจของแต่ละภาค รวมถึงมักเป็นจังหวัดที่มีระดับธุรกรรมทางเศรษฐกิจไม่สูงมากเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคเดียวกัน (พิจารณาตารางที่ 2 และรูปที่ 2 ประกอบ)

ตารางที่ 2 แสดงคะแนนทักษะทางการเงินรวม ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินของแต่ละภาคในประเทศไทย

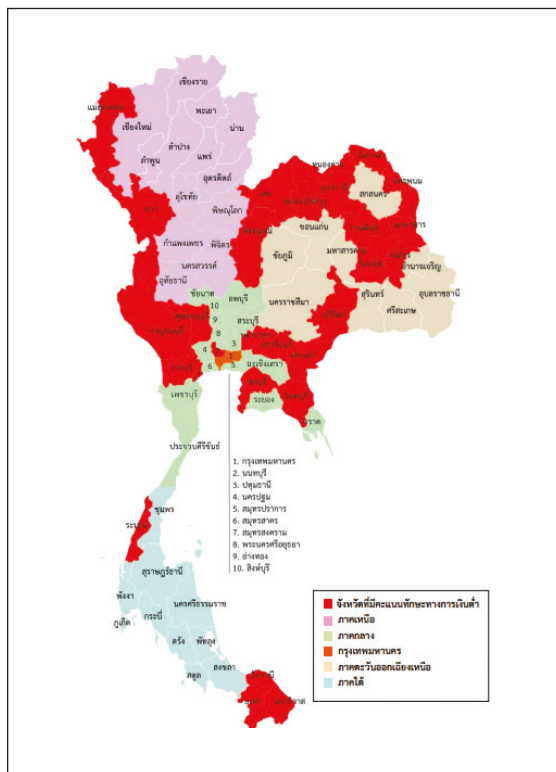
	ทักษะทางการเงินรวม	ด้านความรู้ทางการเงิน	ด้านพฤติกรรมทางการเงิน	ด้านทัศนคติทางการเงิน
ภาคเหนือ	12.90 (13.31)	3.40 (3.79)	5.70 (6.11)	3.80 (3.42)
ภาคใต้	13.30 (13.18)	3.80 (4.06)	5.70 (6.14)	3.80 (2.98)
ภาคอีสาน	12.40 (12.31)	3.20 (3.35)	5.50 (5.81)	3.60 (3.15)
ภาคกลาง	12.50 (12.71)	3.30 (3.78)	5.40 (5.69)	3.80 (3.24)
กรุงเทพฯ	13.30 (13.54)	3.80 (4.35)	5.70 (5.93)	3.80 (3.27)
ค่าเฉลี่ยทั้งประเทศ	12.80 (12.90)	3.40 (3.70)	5.60 (5.90)	3.80 (3.20)

ที่มา: รายงานผลการสำรวจทักษะทางการเงินของไทย ปี พ.ศ. 2559 (2556) โดยธนาคารแห่งประเทศไทย ร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ⁷

⁶ จังหวัดศูนย์กลางธุรกิจของแต่ละภาค ได้แก่ เชียงใหม่ (ภาคเหนือ) นครราชสีมาและขอนแก่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) กรุงเทพฯ (ภาคกลาง) และสงขลา (ภาคใต้)

⁷ ตารางสรุปผลการสำรวจทักษะทางการเงินของคนไทย ในปี พ.ศ. 2559 (2556) โดยธนาคารแห่งประเทศไทย ร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาตินี้เป็นเพียงการสรุปให้เห็นในภาพรวม เนื่องจากข้อคำถามที่ใช้ในการสำรวจทั้ง 2 ครั้งมีความแตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถนำตัวเลขดังกล่าวมาเปรียบเทียบกันได้โดยตรง รายละเอียดการสำรวจแต่ละครั้งสามารถสืบค้นได้จากธนาคารแห่งประเทศไทย (2556) และธนาคารแห่งประเทศไทย (2559)

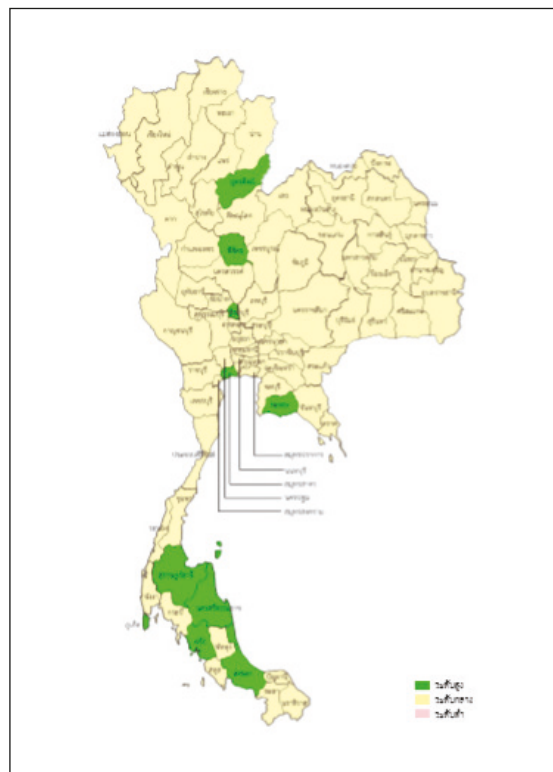

รูปภาพที่ 2

แผนที่ประเทศไทยแสดงจังหวัดที่มีคะแนน
ทักษะทางการเงินเกณฑ์ต่ำสีแดง

ที่มา: รายงานผลการสำรวจทักษะทางการเงินของไทย ปี พ.ศ. 2556
ธนาคารแห่งประเทศไทย
สืบค้นวันที่ 10 ธันวาคม 2559 จาก: <https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Documents/2013%20ThaiFLSurvey.pdf>

รูปภาพที่ 3

แผนที่ประเทศไทยแสดงจังหวัดที่มีคะแนน
ทักษะทางการเงินเกณฑ์ต่ำสีแดง

ที่มา: รายงานผลการสำรวจทักษะทางการเงินของไทย ปี พ.ศ. 2559
ธนาคารแห่งประเทศไทย
สืบค้นวันที่ 3 มกราคม 2561 จาก: <https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Documents/ThaiFLsurvey59.pdf>

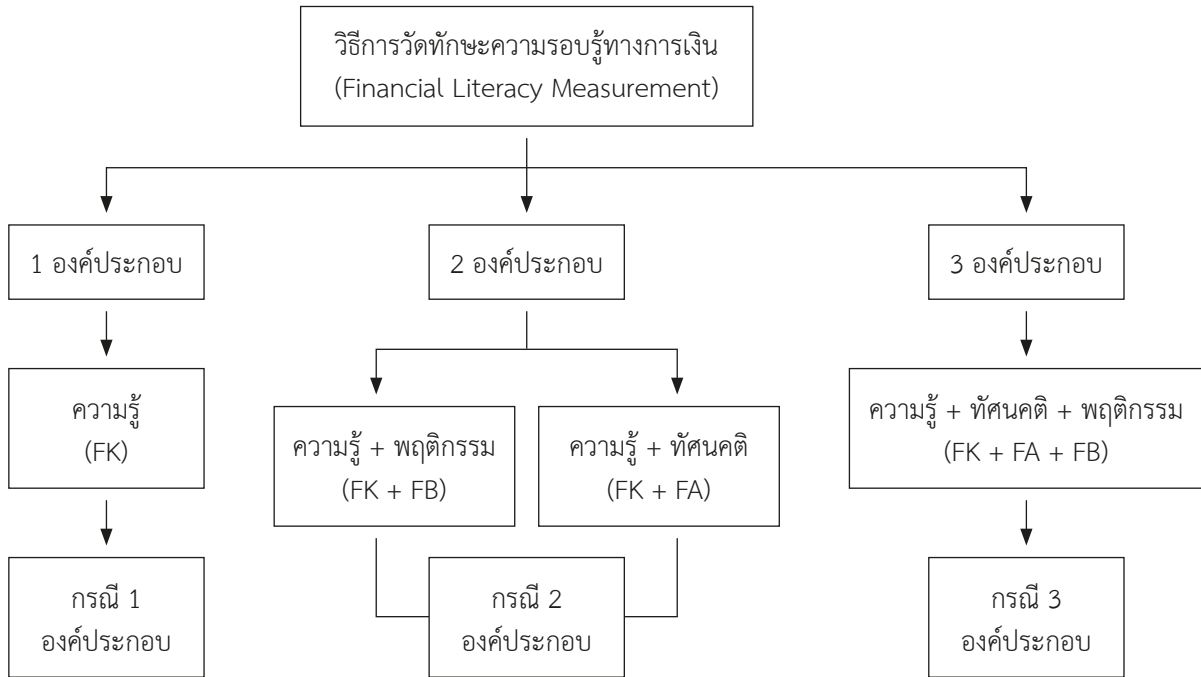
3. วิธีการวัดทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy Measurement Framework)

การสำรวจทักษะความรู้ทางการเงินในหลายประเทศมีการกำหนดนิยาม ข้อคำถามที่ใช้วัด รวมถึงวิธีการประมวลผลที่แตกต่างกันไป โดยสามารถแบ่งวิธีการวัดทักษะความรู้ทางการเงินตามจำนวนองค์ประกอบที่ใช้วัด ดังนี้

แบบ 1 องค์ประกอบ (กรณีที่มี 1 วัดโดยใช้ความรู้ทางการเงิน: Financial Knowledge: FK)

แบบ 2 องค์ประกอบ (กรณีที่มี 2.1 วัดโดยใช้ความรู้ทางการเงิน: Financial Knowledge: FK กับพฤติกรรมทางการเงิน: Financial Behavior: FB) กับ (กรณีที่มี 2.2: วัดโดยใช้ความรู้ทางการเงิน: Financial Knowledge: FK กับทัศนคติทางการเงิน: Financial Attitude: FA)

แบบ 3 องค์ประกอบ (กรณีที่มี 3 วัดโดยใช้ความรู้ทางการเงิน: Financial Knowledge: FK ทัศนคติทางการเงิน: Financial Attitude: FA และพฤติกรรมทางการเงิน: Financial Behavior: FB) งานวิจัยนี้จึงแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 กรณีตามการแบ่งองค์ประกอบของการวัดระดับทักษะทางการเงิน (พิจารณารูปที่ 4 ประกอบ)

รูปภาพที่ 4 แสดงกรอบแนวคิดวิธีการวัดทักษะความรู้ทางการเงิน

กรณี 1 องค์ประกอบ

งานวิจัยที่วัดระดับทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) โดยใช้องค์ประกอบด้านความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) เป็นตัวบ่งชี้เพียงอย่างเดียว เช่น การศึกษาของ Lusardi and Mitchell (2006) ที่ใช้สำรวจ Health and Retirement Study (HRS) ในปี ค.ศ. 2004 รูปแบบคำถามที่ใช้มีเพียง 3 ข้อ ซึ่งคำถามแต่ละข้อจะเป็นตัววัดความรู้ทางการเงินในแต่ละด้าน ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงข้อคำถามที่ใช้วัด Financial Literacy ในการศึกษาของ Lusardi and Mitchell (2006)

ข้อที่	หัวข้อ	คำถาม	คำตอบ
1	อัตราดอกเบี้ย (Interest Rate) การคิดดอกเบี้ยทบต้น (Compound Interest)	สมมติว่าคุณมีเงิน 100 บาท ในบัญชีเงินฝากประเภทออมทรัพย์ ที่จ่ายดอกเบี้ยเงินฝากที่ 2% ต่อปี เมื่อเวลาผ่านไป 5 ปี คุณคิดว่าจำนวนเงินในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ดังกล่าวจะเป็นเท่าไร	4 ตัวเลือก คือ มากกว่า 102 บาท เท่ากับ 102 บาท น้อยกว่า 102 บาท ไม่ทราบคำตอบ
2	เงินเฟ้อ (Inflation)	ลองจินตนาการดูว่า ถ้าอัตราดอกเบี้ยในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์เป็น 1% ต่อปี แต่อัตราเงินเฟ้ออยู่ที่ 2% ต่อปี เมื่อเวลาผ่านไป 1 ปี คุณสามารถซื้อสินค้าได้เท่าใด	4 ตัวเลือก คือ ซื้อสินค้าได้มากกว่าเดิม ซื้อสินค้าได้จำนวนเท่าเดิม ซื้อสินค้าได้น้อยกว่าเดิม ไม่ทราบคำตอบ
3	การกระจายความเสี่ยง (Risk Diversification)	คุณคิดว่าคำพูดต่อไปนี้ถูกหรือผิด “การถือหุ้นของบริษัทใดบริษัทหนึ่งเพียงบริษัทเดียว ย่อมให้ผลตอบแทนที่ปลอดภัยกว่าการซื้อกองทุนรวมหุ้น”	3 ตัวเลือก คือ ถูก ผิด ไม่ทราบคำตอบ

เป็นที่ทราบกันดีว่ารูปแบบคำถามของ Lusardi and Mitchell (2006) ที่ใช้วัดระดับ Financial Literacy เป็นที่นิยมและมีการใช้กันอย่างแพร่หลายในระยะต่อมา เช่น การศึกษาของ Lusardi and Mitchell (2009), Lusardi and Mitchell (2011), Lusardi and Mitchell (2014), Pahnke and Honekamp (2010), Grohmann, Kouwenberg and Menkhoff (2014), Chen, Cheng, Ping and Yeing (2014) เป็นต้น แต่ข้อสังเกตที่สำคัญประการหนึ่งคือ การนำข้อคำถามทั้ง 3 ข้อดังกล่าวมาใช้วัดระดับ Financial Literacy ของบุคคลเหมาะที่จะใช้กับประเทศพัฒนาแล้ว ต่อมางานวิจัยของ Cole, Sampson and Zia (2011) จึงได้มีการนำแบบสอบถามของ Lusardi and Mitchell (2006) มาปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมกับประเทศกำลังพัฒนามากขึ้น แต่ยังคงแนวคิดสำคัญทั้ง 3 ด้านเดิม อันประกอบด้วย อัตราดอกเบี้ยเงินเพื่อ และการกระจายความเสี่ยง หรือแม้กระทั่งการศึกษาของ Lusardi and Mitchell (2007) ที่กำหนดข้อคำถามเพื่อวัดระดับ Financial Literacy จำนวน 3 ข้อคำถามเท่ากับข้อคำถามของ Lusardi and Mitchell (2006) เดิม แต่หมวดคำถามในงานวิจัยนี้กลับแตกต่างกันออกไป เป็นเรื่องเกี่ยวกับ Percentage Calculation, Lottery Division, Compound Interest อีกทั้งยังเพิ่มการวัดระดับความรู้ทางการเมือง (Political Literate) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยไว้เป็นคำถามข้อสุดท้าย โดยถามว่าคุณรู้หรือไม่ว่าประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาชื่อว่าอะไร

การศึกษาของ Grohmann, Kouwenberg and Menkhoff (2014) ซึ่งเป็นการศึกษากับกลุ่มชนชั้นกลางในกรุงเทพมหานครของประเทศไทย ก็ใช้แบบสอบถามของ Lusardi and Mitchell (2006) ในเบื้องต้น ประกอบกับการนำปัจจัยอื่นๆ มาประกอบในแบบสอบถาม คำถามเพิ่มเติมในงานวิจัยนี้คือให้ผู้ถูกสัมภาษณ์บอกชื่อธนาคารของต่างประเทศที่เปิดทำการในประเทศไทย ข้อคำถามนี้เป็นคำถามปลายเปิด ไม่จำกัดเวลาในการตอบ และคำตอบที่ถูกต้องมีหลากหลาย เนื่องจากธนาคารของต่างประเทศที่เปิดทำการในประเทศไทยมีประมาณ 10 แห่ง (เกณฑ์การให้คะแนนคือ ให้ตอบทั้งหมด 4 ชื่อ ถ้าตอบถูกให้ชื่อละ 0.25 คะแนน) ดังนั้นคะแนนรวมทั้งหมดของแบบสอบถามจากงานวิจัยนี้คือ 4 คะแนน แทนที่จะมีเพียง 3 คะแนน เนื่องจากงานวิจัยนี้ต้องการวัดทักษะความรู้ทางการเงินที่รวมเอาความรู้เกี่ยวกับสถาบันการเงินเข้าไว้ด้วย เพราะการศึกษาในอดีตพบว่า ความรู้เกี่ยวกับสถาบันการเงินมีความสำคัญกับทักษะความรู้ทางการเงินของบุคคล (Gustman, Steinmeier and Tabatabai, 2012; Carpena, Cole, Shapiro and Zia, 2011)

การศึกษาอีกหลายชิ้นที่กำหนดวิธีการวัด Financial Literacy ด้วยข้อคำถามของ Lusardi and Mitchell (2006) ซึ่งใช้การวัดระดับความรู้ทางการเงิน (FK) เป็นหลัก โดยนำแนวคิดดังกล่าวไปต่อยอดเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นๆ เช่น การกำหนดข้อคำถามการวัดระดับทักษะความรู้ทางการเงิน ในงานวิจัยของ Guiso and Jappelli (2008); Calcagno and Monticone (2015); Fornero and Monticone (2011) มีข้อคำถามทั้งสิ้นจำนวน 8 ข้อเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย (Interest Rate) เงินเฟ้อ (Inflation) การกระจายความเสี่ยง (Risk Diversification) และผลิตภัณฑ์ทางการเงิน (Financial Product) โดยข้อคำถาม 3 ข้อแรก เป็นข้อคำถามเรื่องเดียวกันกับข้อคำถามในการศึกษา Lusardi and Mitchell (2006) แต่จะมีการปรับคำถามเกี่ยวกับการวัดเรื่องการกระจายความเสี่ยง Risk Diversification ของบุคคลให้มีความครอบคลุมเพิ่มขึ้น คือเพิ่มคำถามเกี่ยวกับความรู้เรื่องความเสี่ยงอีก 4 ข้อ เช่น หุ่นกู้เสี่ยงน้อยกว่าเงินฝากธนาคาร หุ่นสามัญเสี่ยงน้อยกว่าพันธบัตรรัฐบาล กองทุนรวมตราสารทุนเสี่ยงน้อยกว่ากองทุนรวมหุ้นกู้ การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์เสี่ยงน้อยกว่าการฝากเงินธนาคาร ส่วนคำถามเรื่อง Financial Product เป็นประเด็นใหม่ในงานวิจัยนี้กำหนดเพิ่มเติม คือผู้วิจัยจะมีผลิตภัณฑ์ทางการเงิน 10 อย่างถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ และให้ผู้สัมภาษณ์ตอบว่ารู้จักผลิตภัณฑ์ทางการเงินดังกล่าวหรือไม่ (กำหนดค่าตั้งแต่ 1-5 โดยที่ 1 คือ ไม่รู้จักผลิตภัณฑ์ทางการเงินนั้นเลย และ 5 คือ รู้จักผลิตภัณฑ์ทางการเงินนั้นเป็นอย่างดี) ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่เลือก เช่น พันธบัตรรัฐบาล กองทุนรวม ตราสารอนุพันธ์ ประกันชีวิต เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Debbich (2015) ที่ใช้แบบสอบถามของ Lusardi and Mitchell (2011) ซึ่งยังคงมีข้อคำถาม

เพื่อวัดระดับ Financial Literacy จำนวน 3 ข้อ โดย 2 ข้อแรก ยังคงใช้ข้อคำถามและคำตอบเช่นเดิม แต่ข้อสุดท้าย คำถามและคำตอบเปลี่ยนไปเป็น ให้เรียงลำดับผลิตภัณฑ์ทางการเงินจากที่มีความเสี่ยงต่ำสุดไปความเสี่ยงสูงสุด ผลิตภัณฑ์ทางการเงินในข้อคำถามประกอบไปด้วย บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ (Saving Account) หุ้นทุน (Stock) ตราสารหนี้ พันธบัตร (Bond) กองทุนรวมตราสารทุน (Equity Fund) ทั้งนี้กำหนดให้มีตัวเลือก “ไม่ทราบคำตอบ” สำหรับข้อคำถามชุดนี้ด้วย นอกจากนี้แล้วงานวิจัยบางส่วนมีข้อคำถามที่วัดระดับความรู้ทางการเงินที่หลากหลาย และยากซับซ้อนมากขึ้น เช่น การศึกษาของ Kramer, M. M. (2014) ที่ใช้แบบสอบถามเพื่อวัดระดับ Financial Literacy จากข้อคำถามในงานวิจัยของ Gaudecker (2015) โดยเลือกเฉพาะคำถามประยุกต์ (Advanced Questions) จำนวน 11 ข้อเท่านั้น พร้อมทั้งกำหนดให้ข้อคำถามทุกข้อจะมีตัวเลือก “ไม่รู้ (Don't Know)” และ “ปฏิเสธการตอบ (Refusal)” ไว้ด้วย ตัวอย่างข้อคำถามที่วัด เช่น การซื้อหุ้นสามัญของบริษัทให้ผลตอบแทนที่แน่นอนกว่าการซื้อกองทุนรวมตราสารทุน (Equity Fund) ถูกต้องหรือไม่ โดยปกติแล้วการลงทุนในหุ้นสามัญมีความเสี่ยงสูงกว่าการลงทุนในพันธบัตร ถูกต้องหรือไม่ พิจารณาการลงทุนในระยะยาว (ตัวอย่างเช่น 10, 20 ปี) โดยปกติแล้วการลงทุนในสินทรัพย์ประเภทใดให้ผลตอบแทนสูงที่สุด ระหว่างบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ (Savings Account) หุ้นทุน (Stock) ตราสารหนี้ พันธบัตร (Bond) ถ้าอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาดลดต่ำลงจะส่งผลต่อราคาพันธบัตรอย่างไร ถ้าคุณลงทุนในหุ้นกู้ของบริษัท B หมายถึงข้อใดระหว่าง คุณมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของบริษัท B หรือคุณให้บริษัท B กู้ยืมเงินเปรียบเสมือนกับคุณเป็นเจ้าของหนี้ หรือคุณเป็นลูกหนี้ของบริษัท B เป็นต้น

กรณี 2 องค์ประกอบ

ปัจจัยที่วัดระดับทักษะความรู้ทางการเงิน ประกอบไปด้วยปัจจัยด้านความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมทางการเงิน เมื่อพิจารณาหลัก 2 องค์ประกอบสามารถจำแนกได้ทั้งหมด 3 แบบ คือ การวัดความรู้และพฤติกรรมทางการเงิน (FK + FB) การวัดความรู้และทัศนคติทางการเงิน (FK + FA) การวัดทัศนคติและพฤติกรรมทางการเงิน (FA+FB) แต่เมื่อศึกษาจากงานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับการวัดระดับทักษะความรู้ทางการเงิน งานวิจัยนี้จะศึกษาแบบการวัดเพียง 2 กรณีแรกที่เกี่ยวข้องปัจจัยด้านความรู้ทางการเงินเป็นหลักเท่านั้น เนื่องจากการวัดระดับความรู้ทางการเงิน (FinLit) นั้น บุคคลจำเป็นต้องมีความรู้ทางการเงินก่อน (FK) ดังนั้นการศึกษาที่วัดระดับทักษะความรู้ทางการเงินในงานวิจัยนี้กรณี 2 องค์ประกอบ จะประกอบไปด้วย

2.1) การวัดความรู้และพฤติกรรมทางการเงิน (Financial Knowledge + Financial Behavior: FK + FB)

งานวิจัยที่วัดระดับทักษะความรู้ทางการเงิน โดยใช้ความรู้และพฤติกรรมทางการเงินเป็นองค์ประกอบ เช่น การศึกษาของ Mandell (2006) ที่ใช้แบบสอบถามเพื่อวัดระดับ Financial Literacy ของ Jump\$tart Question แบ่งคำถามออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ Income, Money Management, Spending and Credit, Saving and Investment จะเห็นได้ว่าแบบสอบถามของ Jump\$tart เป็นการวัดเพียง 2 องค์ประกอบ คือ ความรู้ทางการเงิน กับพฤติกรรมการใช้จ่ายเงิน แต่จะไม่มีข้อคำถามเกี่ยวกับทัศนคติทางการเงิน ส่วนงานวิจัยที่วัดระดับทักษะความรู้ทางการเงิน โดยใช้องค์ประกอบด้านทัศนคติทางการเงินและพฤติกรรมทางการเงินของบุคคลเป็นตัวบ่งชี้ เช่น การศึกษาของ Cummins, Woerner, Gibson, Weinberg, Collard and Chester (2004) การวัดระดับทักษะความรู้ทางการเงินที่วัดในงานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามของ Financial Literacy Subscale of the Financial Wellbeing Questionnaire (FWQ) ซึ่งมี Australian Unity Wellbeing Index Survey เป็นผู้ออกแบบและพัฒนาขึ้น มีคำถามทั้งหมด 13 ข้อคำถาม ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ได้แก่ Attitude Towards Spending (FA), Spending Behavior (FB), Debt Management (FB),

Saving Behavior (FB) ตัวอย่างคำถามเช่น ก่อนที่จะตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ ฉันมักจะพิจารณาอย่างรอบคอบว่า จะสามารถจ่ายเงินเพื่อสิ่งนั้นได้หรือไม่ ฉันหาเงินมาด้วยความยากลำบาก ฉันจึงต้องใช้มันอย่างเหมาะสม

2.2) การวัดความรู้และทัศนคติทางการเงิน (Financial Knowledge + Financial Attitude: FK + FA)

งานวิจัยที่วัดระดับทักษะความรู้ทางการเงิน โดยใช้ข้อคำถามประกอบด้านความรู้และทัศนคติทางการเงินของบุคคล เป็นตัวบ่งชี้ เช่น การศึกษาของ Huston (2010) แบ่งข้อคำถามเป็นหมวดต่างๆ ประกอบด้วย Basic Knowledge (FK) ตัวอย่างคำถาม เช่น การทดสอบความรู้เกี่ยวกับ ATM ความหมายของความมั่งคั่งสุทธิ (Net Worth) รวมไปถึงข้อคำถามเกี่ยวกับเงินเพื่อและการลงทุน ประกอบกับการให้บุคคลประเมินความเสี่ยงที่สามารถยอมรับได้เพื่อวัดทัศนคติทางการเงิน ต่อมาการศึกษาของ Kiliyanni and Sivaraman (2016) นำวิธีการวัดระดับทักษะความรู้ทางการเงินที่ใช้วัดในงานวิจัยนี้ ใช้แบบสอบถามของ Huston (2010) มาวัดทัศนคติทางการเงินในหมวด Perception and Option ของบุคคลเพิ่มเติมด้วย ข้อคำถามทั้งหมด 3 ข้อ คือ ให้บุคคลประเมินระดับทักษะความรู้ทางการเงินของตนเอง ให้บุคคลระบุความจำเป็นของการศึกษาความรู้ทางการเงิน (Financial Education) สำหรับตนเอง และให้บุคคลระบุความจำเป็นของการศึกษาความรู้ทางการเงิน (Financial Education) สำหรับผู้อื่นเพิ่มเติม

กรณี 3 องค์ประกอบ

เนื่องจากการวัดระดับทักษะความรู้ทางการเงิน เป็นการวัดความรู้ความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการเงิน ความเสี่ยงทางการเงิน รวมถึงทักษะ แรงจูงใจ และความเชื่อมั่นที่จะใช้ความรู้ความเข้าใจเหล่านี้ในการตัดสินใจที่มี ประสิทธิภาพ เพื่อปรับปรุงความอยู่ดีมีสุขทางการเงิน (Financial Wellbeing) ของปัจเจกและสังคม จะเห็นได้ว่าระดับ ทักษะความรู้ทางการเงิน จะประกอบไปด้วยปัจจัยด้านความรู้ (FK) เพียงองค์ประกอบเดียวเหมือนในกรณีที่ 1 ไม่ได้ ซึ่งเรื่องการเงินนั้น รู้อย่างเดียวไม่พอ ต้องนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันด้วย แต่การที่บุคคลจะนำความรู้ที่มีไปใช้ได้ อย่าง ถูกต้องและเหมาะสม ทัศนคติทางการเงินจึงเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นการวัดระดับทักษะความรู้ทางการเงินตามรูปแบบนี้ จึงนำเอาองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงิน (Financial Knowledge + Financial Attitude + Financial Behavior: FK + FA + FB) รวมไว้ด้วยกันตามแบบของ The Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) ที่มีแนวทางการประมวลผลการวัดทักษะความรู้ทางการเงินที่ยอมรับ ในหลายประเทศ

Financial Literacy หรือทักษะความรู้ทางการเงิน ตามนิยามของ OECD คือ “Financial literacy can be defined as: A combination of awareness, knowledge, skills, attitude, and behaviours necessary to make sound financial decisions and ultimately achieve individual financial wellbeing” (Atkinson, A., & Messy, F. A., 2012) จะเห็นได้ว่าคำจำกัดความ Financial Literacy หรือทักษะความรู้ทางการเงินตามความหมายนี้ เป็นการรวมเอาความตระหนักรู้ ความชำนาญ ความสามารถ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่จำเป็นที่ต้องใช้ในการตัดสินใจทาง การเงินที่ดี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายความกินดีอยู่ดีทางการเงิน นั่นคือ ระดับทักษะความรู้ทางการเงิน ประกอบไปด้วย การที่บุคคลต้องมีความรู้ทางการเงิน รวมถึงทัศนคติทางการเงินที่ดี อีกทั้งยังมีพฤติกรรมและความเชี่ยวชาญทางการเงิน ด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า กระบวนการตัดสินใจที่สำคัญคือต้องประยุกต์เอาความรู้และความเชี่ยวชาญที่มีมาใช้ในชีวิต ประจำวันให้ได้นั่นเอง หลักการเลือกข้อคำถามที่จะใช้วัดระดับทักษะความรู้ทางการเงินของ OECD ทำโดยรวบรวม ข้อคำถามจากการสำรวจในอดีตกว่า 26 การสำรวจ ในกว่า 18 ประเทศทั่วโลก แล้วทำการคัดเลือกข้อคำถามเกี่ยวกับ

ความรู้ทางการเงิน ทักษะคิดทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกข้อคำถาม มีดังนี้ 1) ข้อคำถามนั้น ต้องเป็นการวัดที่พิสูจน์ได้ว่ามีคุณภาพสูงและไม่ยัดเยียด 2) ข้อคำถามนั้น ต้องเคยใช้ในการสำรวจในระดับชาติมาแล้ว 3) ข้อคำถามนั้น ต้องสัมพันธ์กับแนวคิดวิธีการวัดทักษะความรู้ทางการเงิน (Kempson, 2009)

การศึกษาของ Atkinson and Messy (2011) ได้กำหนดแบบสอบถามเพื่อวัด Financial Literacy โดยอิงจากแบบสอบถามของ OECD/INFE เป็นหลักเพื่อทำการสำรวจระดับ Financial Literacy ของคนใน 12 ประเทศ ได้แก่ Armenia, Czech Republic, Estonia, Germany, Hungary, Ireland, Malaysia, Peru, Poland, UK, South Africa และ Norway โดยประเทศส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสัมภาษณ์รายบุคคล ยกเว้น Norway เพียงประเทศเดียวที่จะใช้วิธีการสำรวจแบบ Online Self-Completion นอกจากนี้ยังพบว่า จาก 12 ประเทศที่สำรวจในครั้งนี้ มีเพียง 2 ประเทศ คือ UK, Ireland ที่เคยมีการสำรวจระดับทักษะความรู้ทางการเงินมาแล้ว ส่วนประเทศที่เหลืออีก 10 ประเทศ ยังไม่เคยมีการสำรวจมาก่อน การสำรวจครั้งนี้จึงเปรียบเสมือนเป็นการสร้างพื้นฐาน (Baseline) เพื่อใช้สำหรับการสำรวจระดับ Financial Literacy ของคนในประเทศอื่นๆ ต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของ Silgoner, Greimel-Fuhrmann and Weber (2015) ที่กำหนดแบบสอบถามโดยอิงจาก OECD เพื่อทำการสำรวจระดับ Financial Literacy ของบุคคลเช่นกัน ซึ่งรวมเอาความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทักษะคิด รวมถึงพฤติกรรมทางการเงินเข้าไว้ด้วยกัน งานวิจัยนี้กำหนดให้พฤติกรรมทางการเงินขึ้นกับ 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ที่แท้จริง (Actual Knowledge) ความรู้ที่ได้รับ (Perceived Knowledge) และความเชี่ยวชาญชำนาญ (Skill) ที่หมายรวมถึงทัศนคติของบุคคลด้วย ผลการศึกษาพบว่าความรู้ทางการเงิน มีผลทางบวกต่อพฤติกรรมทางการเงินของบุคคล สังเกตได้จากบุคคลที่มีระดับความรู้ทางการเงินดีจะมีการเตรียมตัววางแผนล่วงหน้าสำหรับวัยเกษียณ หรือการหาข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ เมื่อต้องการเลือกผลิตภัณฑ์ทางการเงิน (Financial Product)

นอกจากแบบสอบถามของ OECD แล้วยังมีแบบสอบถามของ the U.S. JumpStart's ที่ทำการสำรวจ Financial Literacy Test มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 แบบสอบถามของ the U.S. JumpStart's นี้พัฒนาขึ้นมาจากการวัดความรู้ขั้นพื้นฐาน อันประกอบไปด้วยคำถามทั้งหมด 30 ข้อ เป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ (Multiple-Choice) งานวิจัยระยะต่อมาของ Sohn, Joo, Grable, Lee and Kim (2012) ที่นำเอาแบบสอบถามของ the U.S. JumpStart's มาใช้ โดยผู้วิจัยได้ปรับคำถามให้เข้ากับบริบทตลาดการเงินในประเทศเกาหลี ผลการศึกษาพบว่า Money Attitudes เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อระดับ Financial Literacy ของนักเรียนในประเทศเกาหลี โดยมีปัจจัยด้านประสบการณ์ทางการเงิน (Financial Experiences) เป็นปัจจัยสำคัญรองลงมา ซึ่งผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง Money Attitudes และ Financial Literacy ในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hong (2005) and Kim (2003) นอกจากนี้ยังมี การศึกษาของ Mandell and Klein (2009) ต้องการศึกษว่าการที่นักเรียนนักศึกษาได้เรียนรู้วิชาทางการเงิน เช่น วิชาการวางแผนการเงินบุคคล จะส่งผลต่อระดับ Financial Literacy และ Financial Attitude ได้อย่างไร การศึกษานี้ นำเอาแบบสอบถามจาก JumpStart Question (Mandell, 2006) มาวัดระดับ Financial Literacy ส่วนข้อคำถามที่ใช้วัด Financial Attitude จะวัดว่าคุณมีระดับการยอมรับต่อการประหยัดเป็นอย่างไร คือ ให้ผู้ตอบแบบสำรวจระบุความเป็นตัวคุณ ได้แก่ ประหยัดสุดๆ ออมเงินทุกครั้งเมื่อสามารถทำได้ ประหยัดเป็นบางครั้ง เก็บออมบ่อยครั้ง ไม่ค่อยประหยัด ใช้จ่ายแบบไม่ค่อยคิด ใช้จ่ายไม่คิดในบางครั้ง แทบไม่ค่อยมีเงินออม ใช้จ่ายไม่ยั้ง ไม่มีเงินเหลือเก็บออมเลย เนื่องจากการศึกษานี้พบว่าบางคนมีแนวโน้มที่จะประหยัดมาก เก็บออมเงินทุกครั้งที่มีโอกาส ในขณะที่บางคนใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย ซื้อทุกอย่างที่ต้องการและเมื่อมีโอกาส หรือแม้กระทั่งบางครั้งสามารถหยิบยืมผู้อื่นมาใช้เพื่อการบริโภคส่วนตัว ส่วนข้อคำถามที่ใช้วัด Financial Behavior ของบุคคล จะให้บุคคลพิจารณาเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจ่ายชำระใบแจ้งหนี้บัตรเครดิตเต็มจำนวนทุกครั้ง ไม่เคยจ่ายชำระหนี้บัตรเครดิตล่าช้า ไม่เคยเช็คค่างวด ตรวจสอบยอดคงเหลือในบัญชีใช้ค้อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง

จัดการภาษีด้วยตัวเอง มีเงินออมเงินลงทุนที่เพียงพอกับความต้องการ ไม่เคยวิตกกังวลเกี่ยวกับภาระหนี้ว่ามีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมทางการเงินดังกล่าวอย่างไร ตั้งแต่บ่อยครั้งไปจนถึงไม่เคยเลย ถึงแม้ว่าการศึกษาของ Kim (2004) จะวัดองค์ประกอบทั้ง 3 ของ Financial Literacy คือ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมทางการเงินของบุคคลเช่นเดียวกันกับการศึกษาของ Mandell and Klein (2009) ที่กล่าวมาข้างต้น แต่แบบสอบถามที่ใช้วัดองค์ประกอบต่างๆ ในงานของ Kim (2004) กลับแตกต่างจากเดิมอย่างสิ้นเชิง คือ การวัดความรู้ทางการเงินใช้แบบสอบถามของ Kim (2000) การวัดทัศนคติใช้แบบสอบถามของ Godwin and Carroll (1986) ส่วนการวัดพฤติกรรมทางการเงินใช้แบบสอบถามของ Fitzsimmons, Hira, Bauer and Hafstrom (1993) ซึ่งประกอบด้วย การจัดทำงบประมาณ (Budgeting) การออม (Saving) ภาระหนี้ การบริหารเครดิต และการจัดการบันทึกการเงิน

โดยสรุปหากจะแบ่งกลุ่มงานวิจัยเกี่ยวกับการวัดระดับทักษะความรู้ทางการเงิน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบวิธีการที่จะเข้าถึงความรู้ทางการเงิน (Knoll and Houts, 2012) ปัจจุบันการศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อถามความรู้ทางการเงินของบุคคล โดยข้อคำถามมีทั้งที่เป็นคำถามปลายเปิด และแบบเลือกตอบ (Multiple Choice) ซึ่งในอดีตที่ผ่านมางานวิจัยจำนวนมากใช้ข้อคำถามคำตอบเดียวกันไปสำรวจในประเทศที่มีความแตกต่างกัน จึงทำให้งานวิจัยเหล่านี้ไม่สามารถใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในระดับนานาชาติได้ (Lusardi and Mitchell, 2011; Atkinson and Messy, 2012) กลุ่มที่ 2 เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกลักษณะของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความรู้ทางการเงิน (Lusardi and Mitchell, 2014; Atkinson and Messy, 2012) และกลุ่มที่ 3 เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับพฤติกรรม ตัวอย่างงานวิจัยของ Atkinson and Messy (2012) ที่พบว่า หากบุคคลมีความรู้ทางการเงิน ย่อมส่งผลให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม ข้อสังเกตที่สำคัญประการหนึ่งของการวัดระดับ Financial Literacy คือ ผู้วิจัยสามารถปรับรูปแบบวิธีการวัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนั้นได้ เช่น การศึกษาของ Bay, Catasús and Johed (2014) ให้ความหมาย Financial Literacy แตกต่างไปจากเดิม เป็นความสามารถในการอ่านและทำความเข้าใจเกี่ยวกับงบการเงินพื้นฐาน รวมถึงงบการเงินของบริษัท งบรายได้ รวมถึงงบกระแสเงินสด เนื่องจากงานวิจัยนี้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Auditor และ Audit Committee ข้อคำถามที่ใช้วัดระดับ Financial Literacy นี้ มาจากแบบสอบถามของ Remund (2010) โดยคำถามครอบคลุม 5 หัวข้อ คือ ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทางการเงิน (Knowledge of Financial Concepts) ความสามารถในการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับแนวคิดทางการเงิน (Ability to Communicate About Financial Concepts) ทักษะในการจัดการการเงินบุคคล (Aptitude in Managing Personal Finance) ความสามารถในการตัดสินใจทางการเงินอย่างเหมาะสม (Skill in Making Appropriate Financial Decisions) ความเชื่อมั่นในการวางแผนการใช้เงินในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ (Confidence in Planning Effectively for Future Financial Needs)

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Methodology)

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) อันประกอบไปด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) เริ่มต้นใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) อาศัยวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยสืบค้นเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความทางวิชาการในวารสาร และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจงานศึกษาทั้งในเชิงแนวคิดและทฤษฎี ถัดมาเป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย พร้อมเก็บแบบสอบถาม โดยกำหนดให้มีการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ (แบบสอบถาม) ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. กำหนดให้มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของข้อคำถาม และความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม โดยผ่านความเห็นชอบของผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีการวิจัย จำนวน 3 ท่าน แล้วนำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าความสอดคล้อง (IOC: Item Objective Congruence Index) แล้วพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.67-1.00 ซึ่งแสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงนิยาม และถ้าข้อใดได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 0.67 ผู้วิจัยนำไปปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับนิยามตามทฤษฎีมากยิ่งขึ้น

2. กำหนดให้มีการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliabilities) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 60 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นถึงวิธีการวัดทักษะความรู้ทางการเงินแต่ละแบบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร จึงรวบรวมแนวคิดและหาวิธีการวัดทักษะความรู้ทางการเงินที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลักทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ทางการเงิน ทักษะการใช้จ่ายเงิน และพฤติกรรมทางการเงิน และเพื่อเป็นการทดสอบข้อมูลเชิงปริมาณ งานวิจัยฉบับนี้จึงใช้ข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามงานวิจัยในโครงการทักษะทางการเงินกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร กรณีศึกษาจังหวัดตรัง เพื่ออธิบายต่อยอดงานวิจัยเดิม แบบสอบถามที่ใช้ส่วนหนึ่งอ้างอิงมาจากแบบสอบถามการวัดความรู้ทางการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย จากการสำรวจระดับทักษะทางการเงินของคนไทย ปี พ.ศ. 2556 เช่น คำถามเกี่ยวกับการคำนวณดอกเบี้ยทบต้น เครดิตบูโร และการคุ้มครองเงินฝาก และมีการปรับเปลี่ยนข้อคำถามบางข้อให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยนี้ ส่วนการวัดพฤติกรรมทางการเงิน ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมเปรียบเทียบข้อมูลก่อนตัดสินใจซื้อ/ใช้บริการทางการเงิน พฤติกรรมการจัดการเงินหากรายรับไม่เพียงพอกับรายจ่าย พฤติกรรมการตัดสินใจทางการเงิน การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และพฤติกรรมการออม ผลการสำรวจที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามจำนวน 1,310 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (70.46%) มีสถานะโสด (56.95%) การศึกษาอยู่ในปริญญาตรี (50.76%)

5. ผลการศึกษา (Empirical Results)

ผลการศึกษาที่ได้จะแบ่งออกตามจำนวนองค์ประกอบที่ใช้วัดทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Measurement) ดังนั้นผลการศึกษาจึงแบ่งได้เป็น 3 กรณี คือ ผลการศึกษกรณี 1 องค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ และ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

5.1 ผลการศึกษากรณี 1 องค์ประกอบ (Financial Knowledge: FK)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงและองค์ประกอบเชิงยืนยัน กรณี 1 องค์ประกอบ

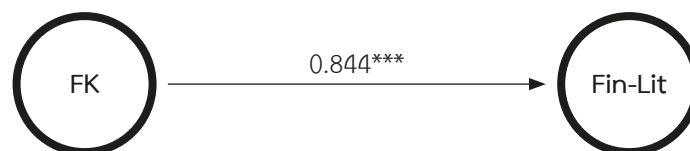
	Cronbach's Alpha	Composite Reliability	AVE	R Square	rho_A	FK	FinLit
FK	0.705	0.819	0.531		0.706	0.729	0.844
FinLit	0.490	0.747	0.616	0.712	1.100		0.785

จากตารางที่ 4 แสดงผลการศึกษาการวิเคราะห์ความเที่ยงและองค์ประกอบเชิงยืนยัน กรณี 1 องค์ประกอบ (Financial Knowledge: FK) เมื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเหมือนจากค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัด พบว่า Cronbach's Alpha ของตัวแปร FK มีค่าเท่ากับ 0.705 ซึ่งเกณฑ์ที่กำหนดโดย Hair, et al. (2012) ระบุว่า AVE ควร มีค่ามากกว่า 0.7 ส่วนค่า AVE ของตัวแปร FK มีค่าเท่ากับ 0.531 และค่า AVE ของตัวแปร FinLit มีค่าเท่ากับ 0.616 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดโดย Hair, et al. (2012) ระบุว่า AVE ควร มีค่ามากกว่า 0.5 จากค่าสถิติที่ได้ย่อมหมายความว่า โมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือน และค่ารากที่ 2 ของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบ ของตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงทั้งในแนวคอลัมน์และแนวแถว ซึ่งหมายความว่าโมเดล การวัดมีความเที่ยงตรงเชิงจำแนกด้วยเช่นกัน

ตารางที่ 5 ผลการศึกษา Path Coefficients and Total Effects กรณี 1 องค์ประกอบ (Financial Knowledge: K)

		Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	t Statistics (O/STDEV)	P Values	2.5%	97.5%
FK -> FinLit	Path Coefficients	0.844	0.844	0.007	121.184***	0.000	0.830	0.857
	Total Effects	0.844	0.844	0.007	121.184***	0.000	0.830	0.857

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05, * มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

รูปภาพที่ 5 แสดงการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างกรณี 1 องค์ประกอบ

จากตารางที่ 5 การวิเคราะห์อิทธิพล ซึ่งสมมติฐานการวิจัยตั้งจากผลกระทบทางตรง หรือค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path Coefficient) จากผลการศึกษาที่ได้แสดงให้เห็นว่า การศึกษาระดับ 1 องค์ประกอบ (Financial Knowledge: FK) ทำให้ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จาก Path Coefficient เท่ากับค่าสัมประสิทธิ์จาก Total Effects คือ ตัวแปรด้านความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge: FK) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy: FinLit) ของบุคคล โดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.844 (P-Value = 0.000) ดังเช่นที่แสดงในรูปภาพที่ 5 ผลการศึกษาพบว่า ค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดของตัวแปรแฝง (FK) มีค่าเท่ากับ 0.844 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ องค์ประกอบด้านความรู้ทางการเงิน (FK) มีผลเชิงบวกต่อระดับความรู้ทางการเงิน (FinLit) ของบุคคล 84.4%

5.2 ผลการศึกษาระดับ 2 องค์ประกอบ

แบ่งเป็น 2 กรณี คือ 5.2.1 Financial Knowledge and Financial Behavior (FK + FB)

และ 5.2.2 Financial Knowledge and Financial Attitude (FK + FA)

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงและองค์ประกอบเชิงยืนยัน กรณี 2 องค์ประกอบ (FK + FB)

	Construct Reliability and Validity					Latent Variable Correlations		
	Cronbach's Alpha	rho_A	Composite Reliability	AVE	R Square	FK	FB	FinLit
FK	0.705	0.706	0.819	0.531		1.000	0.070	0.828
FB	0.724	0.725	0.829	0.588	0.204	0.217	1.000	0.759
FinLit	0.490	0.862	0.787	0.692	0.821	0.828	0.245	1.000

จากตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์ความเที่ยงและองค์ประกอบเชิงยืนยัน กรณี 2 องค์ประกอบ (FK + FB) จากการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นภายใน โมเดลการวัดเป็นที่ยอมรับเมื่อค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง (Composite Reliability) มีค่ามากกว่า 0.7 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงความรู้ทางการเงิน (FK) มีค่าเท่ากับ 0.819 ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงพฤติกรรมทางการเงิน (FB) มีค่าเท่ากับ 0.829 และค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงทักษะความรู้ทางการเงิน (FinLit) มีค่าเท่ากับ 0.787 จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดแต่ละตัวสามารถเป็นตัวแทนตัวแปรแฝงได้

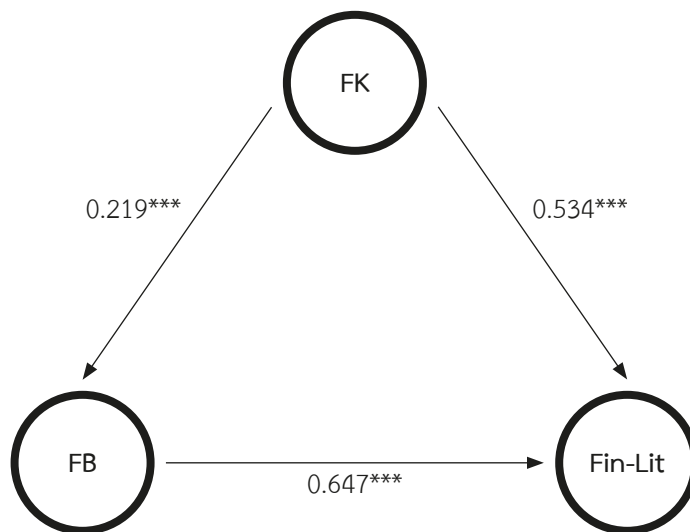
การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเหมือน โมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือนเมื่อค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝง (Average Variance Extracted) มีค่าอย่างต่ำ 0.5 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงความรู้ทางการเงิน (FK) มีค่าเท่ากับ 0.531 ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงพฤติกรรมทางการเงิน (FB) มีค่าเท่ากับ 0.588 และค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงทักษะความรู้ทางการเงิน (FinLit) มีค่าเท่ากับ 0.692 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดย่อมหมายความว่าโมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือน

5.2.1 Financial Knowledge and Financial Behavior (FK + FB)

ตารางที่ 7 ผลการศึกษา Path Coefficients and Total Effects กรณี 2 องค์ประกอบ (FK + FB)

		Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	t Statistics (O/STDEV)	P Values	2.5%	97.5%
FK -> FB	Path Coefficients	0.219	0.220	0.029	7.627***	0.000	0.165	0.277
	Total Effects	0.219	0.220	0.029	7.627***	0.000	0.165	0.277
FK -> FinLit	Path Coefficients	0.534	0.532	0.012	45.343***	0.000	0.509	0.555
	Total Effects	0.675	0.674	0.017	40.033***	0.000	0.640	0.706
FB -> FinLit	Path Coefficients	0.647	0.647	0.012	52.794***	0.000	0.623	0.671
	Total Effects	0.647	0.647	0.012	52.794***	0.000	0.623	0.671

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05, * มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

รูปภาพที่ 6 แสดงการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างกรณี 2 องค์ประกอบ (5.2.1)

จากตารางที่ 7 และรูปภาพที่ 6 แสดงผลการศึกษากรณี 2 องค์กรประกอบ (FK + FB) ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge: FK) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) โดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.534 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ในขณะที่พฤติกรรมทางการเงิน (Financial Attitude: FA) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) โดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.647 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ในขณะเดียวกัน ความรู้ทางการเงินมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อพฤติกรรมทางการเงิน (Financial Attitude: A) เท่ากับ 0.219 ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 8 ผลการศึกษาทดสอบ Specific Indirect Effects กรณี 2 องค์กรประกอบ (FK + FB)

	Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	t Statistics (O/STDEV)	P Values	2.5%	97.5%
Specific Indirect Effects FK -> FB -> FinLit	0.142	0.142	0.017	8.256***	0.000	0.108	0.176

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001

จากตารางที่ 8 ผลการศึกษา Specific Indirect Effects กรณี 2 องค์กรประกอบ (FK + FB) เมื่อปัจจัยด้านพฤติกรรมทางการเงิน (FB) เป็นปัจจัยขั้นกลาง (Intervening Variable) ระหว่างปัจจัยด้านความรู้ทางการเงิน (FK) และทักษะความรู้ทางการเงิน (FinLit) พิจารณาอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Relationship Coefficient) ได้ค่าเป็น FK -> FB -> FinLit ($0.219 \times 0.647 = 0.142$) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จึงกล่าวได้ว่า พฤติกรรมทางการเงิน (FB) ถือเป็นปัจจัยขั้นกลาง (Intervening Variable) ระหว่างความรู้ทางการเงิน (FK) กับทักษะความรู้ทางการเงิน (FinLit)

5.2.2 Financial Knowledge and Financial Attitude (FK + FA)

ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงและองค์ประกอบเชิงยืนยัน กรณี 2 องค์กรประกอบ (FK + FA)

	Construct Reliability and Validity					Latent Variable Correlations		
	Cronbach's Alpha	rho_A	Composite Reliability	AVE	R Square	FK	FA	FinLit
FK	0.705	0.706	0.819	0.531		1.000	0.070	0.828
FB	0.349	0.355	0.753	0.605	0.005	0.070	1.000	0.245
FinLit	0.490	0.862	0.761	0.628	0.721	0.828	0.245	1.000

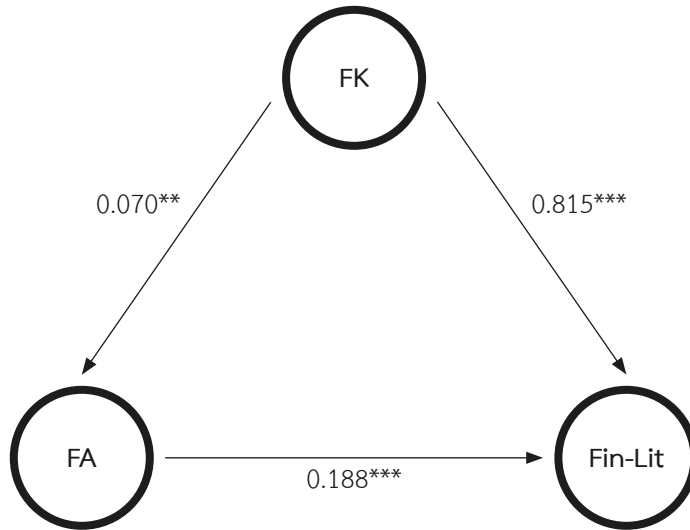
จากตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ความเที่ยงและองค์ประกอบเชิงยืนยัน กรณี 2 องค์ประกอบ (FK + FA) จากการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นภายใน โมเดลการวัดเป็นที่ยอมรับเมื่อค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง (Composite Reliability) มีค่ามากกว่า 0.7 ซึ่งผลการวิจัยพบว่าค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงความรู้ทางการเงิน (FK) มีค่าเท่ากับ 0.819 ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงทัศนคติทางการเงิน (FA) มีค่าเท่ากับ 0.753 และค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงทักษะความรู้ทางการเงิน (FinLit) มีค่าเท่ากับ 0.761 จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดแต่ละตัวสามารถเป็นตัวแทนตัวแปรแฝงได้

การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเหมือน โมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือนเมื่อค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝง (Average Variance Extracted) มีค่าอย่างต่ำ 0.5 ซึ่งผลการวิจัยพบว่าค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงความรู้ทางการเงิน (FK) มีค่าเท่ากับ 0.531 ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงทัศนคติทางการเงิน (FA) มีค่าเท่ากับ 0.605 และค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงทักษะความรู้ทางการเงิน (FinLit) มีค่าเท่ากับ 0.628 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดย่อมหมายความว่าโมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือน

ตารางที่ 10 ผลการศึกษา Path Coefficients and Total Effects กรณี 2 องค์ประกอบ (K + A)

		Mean, STDEV, T-Values, P-Values					Confidence Intervals	
		Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	t Statistics (O/STDEV)	P Values	2.5%	97.5%
FK -> FA	Path Coefficients	0.070	0.072	0.027	2.627**	0.009	0.019	0.125
	Total Effects	0.070	0.072	0.027	2.627**	0.009	0.019	0.125
FK -> FinLit	Path Coefficients	0.815	0.815	0.011	77.300***	0.000	0.794	0.836
	Total Effects	0.828	0.829	0.008	101.178***	0.000	0.812	0.845
FA -> FinLit	Path Coefficients	0.188	0.187	0.019	10.029***	0.000	0.149	0.224
	Total Effects	0.188	0.187	0.019	10.029***	0.000	0.149	0.224

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

รูปภาพที่ 7 แสดงการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างกรณี 2 องค์ประกอบ (5.2.2)

จากตารางที่ 10 และรูปภาพที่ 7 แสดงผลการศึกษารณี 2 องค์ประกอบ (FK + FA) ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge: FK) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) โดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.815 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ในขณะที่ทัศนคติทางการเงิน (Financial Attitude: FA) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) โดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.188 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อเปรียบเทียบ 2 ปัจจัยระหว่างความรู้ทางการเงิน (FK) กับทัศนคติทางการเงิน (FA) พบว่า ปัจจัยความรู้ทางการเงิน (FK) อิทธิพลต่อทักษะความรู้ทางการเงิน (FinLit) สูงกว่า ในขณะที่เดียวกัน ความรู้ทางการเงินยังมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อทัศนคติทางการเงิน (Financial Attitude: A) ด้วยเช่นกัน ถึงแม้ไม่มากนัก (0.070) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 11 ผลการศึกษา Specific Indirect Effects กรณี 2 องค์ประกอบ (FK + FA)

	Mean, STDEV, T-Values, P-Values					Confidence Intervals	
	Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	t Statistics (O/STDEV)	P Values	2.5%	97.5%
FK -> FA -> FinLit	0.013	0.014	0.005	2.497*	0.013	0.003	0.025

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 11 ผลการศึกษา Specific Indirect Effects and Confidence Intervals กรณี 2 องค์ประกอบ (FK + FA) เมื่อปัจจัยด้านทัศนคติทางการเงิน (FA) เป็นปัจจัยชั้นกลาง (Intervening Variable) พิจารณาอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Relationship Coefficient) ได้ค่าเป็น $FK \rightarrow FA \rightarrow FinLit$ ($0.07 \times 0.188 = 0.013$) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวได้ว่า ทัศนคติทางการเงิน (FA) เป็นปัจจัยชั้นกลาง (Intervening Variable) ระหว่างความรู้ทางการเงิน (FK) กับทักษะความรู้ทางการเงิน (FinLit) ได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงควรพิจารณาการวัดทักษะความรู้ทางการเงิน กรณีที่รวมทั้ง 3 องค์ประกอบ ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงิน เข้าด้วยกันเป็นกรณีถัดไป

5.3 ผลการศึกษกรณี 3 องค์ประกอบ FK + FA + FB (Knowledge + Attitude + Behavior)

ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงและองค์ประกอบเชิงยืนยัน กรณี 3 องค์ประกอบ

	Cronbach's Alpha	rho_A	Composite Reliability	AVE	R Square	FK	FA	FB	FinLit
FK	0.705	0.705	0.819	0.531		1.000	0.070	0.217	0.677
FA	0.349	0.349	0.754	0.606	0.005	0.070	1.000	0.410	0.320
FB	0.724	0.725	0.829	0.549	0.204	0.217	0.410	1.000	0.759
FinLit	0.490	0.490	0.797	0.662	0.852	0.677	0.320	0.759	1.000

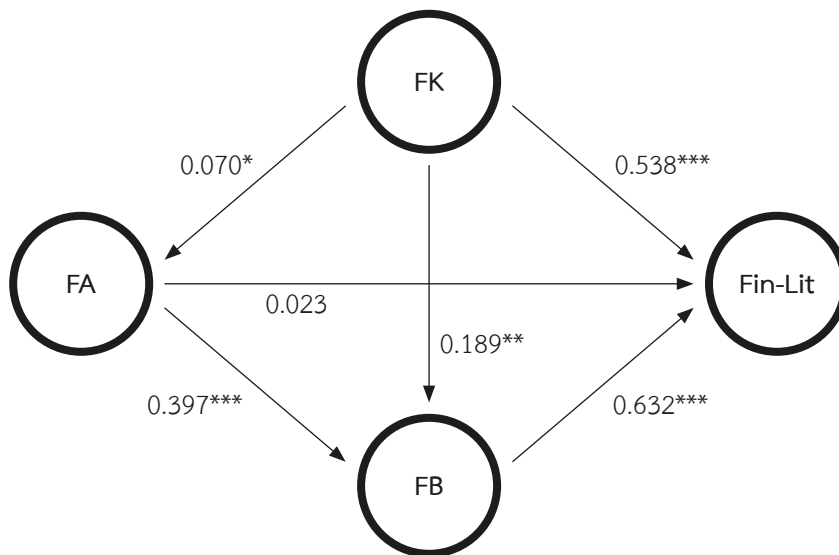
จากตารางที่ 12 แสดงผลการศึกษกรณี 3 องค์ประกอบ (FK + FA + FB) จากการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นภายใน โมเดลการวัดเป็นที่ยอมรับเมื่อค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝง (Composite Reliability) มีค่ามากกว่า 0.7 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงความรู้ทางการเงิน (FK) มีค่าเท่ากับ 0.819 ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงทัศนคติทางการเงิน (FA) มีค่าเท่ากับ 0.754 ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงพฤติกรรมทางการเงิน (FB) มีค่าเท่ากับ 0.829 และค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปรแฝงทักษะความรู้ทางการเงิน (FinLit) มีค่าเท่ากับ 0.797 จึงยอมรับได้ว่าตัวชี้วัดแต่ละตัวสามารถเป็นตัวแทนตัวแปรแฝงได้ การวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเหมือน โมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือนเมื่อค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝง (Average Variance Extracted) มีค่าอย่างต่ำ 0.5 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงความรู้ทางการเงิน (FK) มีค่าเท่ากับ 0.531 ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงทัศนคติทางการเงิน (FA) มีค่าเท่ากับ 0.606 ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงพฤติกรรมทางการเงิน (FB) มีค่าเท่ากับ 0.549 และค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวชี้วัดที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของตัวแปรแฝงทักษะความรู้ทางการเงิน (FinLit) มีค่าเท่ากับ 0.662 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดย่อมหมายความว่าโมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเหมือน

ตารางที่ 13 ผลการศึกษา Path Coefficients and Total Effects กรณี 3 องค์ประกอบ

		Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	t Statistics (O/STDEV)	P Values	2.5%	97.5%
FK -> FA	Direct Effect	0.070	0.070	0.028	2.493*	0.013	0.015	0.128
	Total Effects	0.070	0.070	0.028	2.493*	0.013	0.015	0.128
FK -> FB	Direct Effect	0.189	0.190	0.026	7.332**	0.000	0.140	0.238
	Total Effects	0.217	0.218	0.027	7.915**	0.000	0.165	0.274
FA -> FB	Direct Effect	0.397	0.396	0.025	15.622***	0.000	0.349	0.447
	Total Effects	0.397	0.396	0.025	15.622***	0.000	0.349	0.447
FK -> FinLit	Direct Effect	0.538	0.538	0.012	45.000***	0.000	0.514	0.562
	Total Effects	0.677	0.677	0.016	43.278***	0.000	0.645	0.705
FA -> FinLit	Direct Effect	0.023	0.023	0.012	1.938	0.053	0.000	0.046
	Total Effects	0.274	0.274	0.020	13.806***	0.000	0.235	0.312
FB -> FinLit	Direct Effect	0.632	0.633	0.013	47.910***	0.000	0.608	0.658
	Total Effects	0.632	0.633	0.013	47.910***	0.000	0.608	0.658

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05, * มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

รูปภาพที่ 8 แสดงการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างกรณี 3 องค์ประกอบ

จากรูปภาพที่ 8 การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างกรณี 3 องค์ประกอบ (FK + FA + FB) และตารางที่ 13 ผลการศึกษา Path Coefficients and Total Effects กรณี 3 องค์ประกอบ (FK + FA + FB) การวิเคราะห์อทธิพล ซึ่งสมมติฐานการวิจัยตั้งจากผลกระทบทางตรง หรือค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path Coefficient) หากพิจารณาอทธิพลทางตรงของปัจจัยแต่ละตัวที่มีผลต่อทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) จะพบว่า ปัจจัยด้านพฤติกรรมทางการเงิน มีผลต่อทักษะความรู้ทางการเงินสูงที่สุด (0.632) ตามมาด้วยปัจจัยด้านความรู้ทางการเงิน (0.538) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้ง 2 ปัจจัย ในขณะที่ปัจจัยด้านทัศนคติทางการเงิน มีอทธิพลทางตรงต่อทักษะความรู้ทางการเงินเพียง (0.023) อีกทั้งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติอีกด้วย ทำให้การส่งเสริมนโยบายการยกระดับทักษะความรู้ทางการเงินทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนไม่ค่อยคำนึงถึงปัจจัยด้านนี้ แต่อย่างไรก็ดี ตามคำจำกัดความคำว่า Financial Literacy โดย OECD จะเห็นได้ว่าการพิจารณาทักษะความรู้ทางการเงินควรพิจารณาโดยใช้ปัจจัยทั้ง 3 อันประกอบด้วย ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเงินร่วมกัน จะใช้เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งไม่ได้ ดังนั้นจึงควรนำอทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) ดังเช่นผลการศึกษาในตารางที่ 14 มาร่วมพิจารณา

ตารางที่ 14 ผลการศึกษา Specific Indirect Effects and Confidence Intervals กรณี 3 องค์ประกอบ (FK + FA + FB)

	Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	t Statistics (O/STDEV)	P Values	2.5%	97.5%
FK -> FA -> FB	0.028	0.028	0.011	2.472*	0.014	0.006	0.049
FK -> FA -> FinLit	0.002	0.002	0.001	1.416	0.157	0.000	0.004
FK -> FB -> FinLit	0.120	0.120	0.015	7.782***	0.000	0.090	0.148
FK -> FA -> FB -> FinLit	0.018	0.017	0.007	2.497*	0.013	0.004	0.031

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001, * มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 14 ผลการศึกษา Specific Indirect Effects and Confidence Intervals กรณี 3 องค์ประกอบ (FK + FA + FB) พบว่า หากเป้าหมายสูงสุดคือการพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อระดับทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) เมื่อพิจารณาค่า Path Coefficient ของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อระดับทักษะทางการเงิน (เฉพาะที่ Significant) เป็นดังนี้ FK -> FinLit (0.538), FB -> FinLit (0.632) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้ง 2 ปัจจัย แสดงให้เห็นว่า หากพิจารณาอทธิพลทางตรงเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยด้านความรู้ทางการเงิน (FK) กับพฤติกรรมทางการเงิน (FB) ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะความรู้ทางการเงินสูงกว่า ได้แก่ พฤติกรรมทางการเงิน (FB)

เมื่อปัจจัยด้านพฤติกรรมทางการเงิน (FB) เป็นปัจจัยขั้นกลาง (Intervening Variable) พิจารณาอทธิพลทางอ้อม (Indirect Relationship Coefficient) ได้ค่าเป็น FK -> FB -> FinLit ($0.189 \times 0.632 = 0.120$) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จึงกล่าวได้ว่า พฤติกรรมทางการเงิน (FB) เป็นปัจจัยขั้นกลาง (Intervening Variable) ระหว่างความรู้ทางการเงิน (FK) กับทักษะความรู้ทางการเงิน (FinLit) เมื่อปัจจัยด้านทัศนคติทางการเงิน (FA) เป็นปัจจัยขั้นกลาง (Intervening Variable) พิจารณาอทธิพลทางอ้อม (Indirect Relationship Coefficient) ได้ค่าเป็น FK -> FA -> FB

($0.07 \times 0.397 = 0.028$) และ $FK \rightarrow FA \rightarrow FB \rightarrow FinLit$ ($0.07 \times 0.397 \times 0.638 = 0.018$) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง 2 กรณี จึงได้ข้อสังเกตที่สำคัญที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ ถึงแม้ว่าปัจจัยด้านทัศนคติทางการเงิน (FA) จะมีผลต่อทักษะความรู้ทางการเงิน (FinLit) เพียงเล็กน้อยและไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ในกรณีที่พิจารณาปัจจัยทัศนคติเพียงปัจจัยเดียว) แต่หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ไม่ควรมองข้ามความสำคัญของปัจจัยด้านทัศนคติทางการเงินได้ เนื่องจากเมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่า ทัศนคติทางการเงิน (FA) เปรียบเสมือนเป็นปัจจัยขั้นกลาง (Intervening Variable) ส่งผ่านระหว่างความรู้ทางการเงิน (FA) กับพฤติกรรมทางการเงิน (FB) เห็นได้จากที่ความรู้ทางการเงิน (FK) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อทัศนคติทางการเงิน (FA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 รวมถึงความรู้ทางการเงิน (FK) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมทางการเงิน (FB) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และทัศนคติทางการเงิน (FA) มีผลต่อพฤติกรรมทางการเงิน (FB) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.001 อันส่งผลให้อิทธิพลของตัวแปรความรู้ทางการเงิน ต่อทัศนคติทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินของบุคคล อันส่งผลให้อิทธิพลของตัวแปรความรู้ทางการเงิน ต่อทัศนคติทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินของบุคคล อันส่งผลให้อิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อทักษะความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) มีสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.018 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในท้ายที่สุด

6. ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ (Conclusion and Suggestions)

การศึกษาเรื่องทักษะความรู้ทางการเงินของบุคคลมีความสำคัญและเป็นที่น่าสนใจศึกษาเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน เพราะระดับทักษะความรู้ทางการเงินถูกเชื่อมโยงไปยังเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการลงทุนของบุคคล การออมเพื่อวัยเกษียณ รวมไปถึงเรื่องระดับการยอมรับความเสี่ยง สำหรับในประเทศไทยมีผู้ทำการศึกษาเรื่องดังกล่าว แต่เนื่องจากการให้คำจำกัดความ รวมไปถึงแนวคิด วิธีการวัดระดับทักษะความรู้ทางการเงิน ยังไม่มีหน่วยงานหรืองานวิจัยใดรวบรวมไว้ให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างเป็นสากล ทั้งนี้อาจเกิดจากอุปสรรคของการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้วัดระดับทักษะความรู้ทางการเงิน ตั้งแต่การขาดโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถใช้ได้ รวมถึงการขาดชุดคำถามที่ครอบคลุมทุกองค์ประกอบของการวัดระดับทักษะความรู้ทางการเงิน และการขาดคำแนะนำในการวัดแปลความที่ถูกสร้างขึ้น (Huston, 2010) เมื่องานวิจัยที่ทำขึ้นมีแนวคิด การตีความ กระบวนการวัดประเมินค่าทักษะความรู้ทางการเงินที่แตกต่างกัน ผลที่ได้จากงานวิจัยเหล่านั้นจึงยากที่จะนำมาเปรียบเทียบกันได้ ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้จึงรวบรวมแนวคิดหลักการวัดระดับทักษะความรู้ทางการเงินจากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศไว้ โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยชิ้นนี้จะสามารถเป็นต้นแบบสำหรับงานวิจัยที่ต้องการศึกษาเรื่องทักษะความรู้ทางการเงินต่อไปในอนาคต เพื่อจะได้นำแนวคิดที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้ไปต่อยอดการศึกษาวิจัยที่จะเกิดขึ้นต่อไป

ระดับทักษะความรู้ทางการเงินของบุคคลควรมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ความรู้ทางการเงิน ทัศนคติการใช้จ่ายเงิน และพฤติกรรมทางการเงิน จากผลการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านพฤติกรรมทางการเงินมีอิทธิพลเชิงบวกต่อระดับทักษะความรู้ทางการเงินของบุคคลมากที่สุด ตามมาด้วยปัจจัยด้านความรู้ทางการเงิน เมื่อมีการนำปัจจัยด้านพฤติกรรมทางการเงินมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความรู้และทัศนคติการใช้จ่ายเงิน ก็พบว่าบุคคลจะมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีได้ บุคคลนั้นต้องมีความรู้ทางการเงินเสียก่อน นั่นแสดงว่าหากบุคคลไม่มีความรู้ทางการเงินที่ถูกต้อง บุคคลย่อมไม่สามารถมีพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการคิดวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียก่อนตัดสินใจซื้อ เก็บออมเงินส่วนที่เหลือหรือนำไปลงทุนต่อ การจัดสรรเงินเพื่อควบคุมค่าใช้จ่าย รวมถึงการฝึกทำบัญชีรับจ่าย นอกจากนี้ ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ ทัศนคติ (ในงานวิจัยบางเล่ม รวมถึงความเชื่อ ค่านิยม) ของบุคคลจะเป็นปัจจัยส่งผ่านหรือปัจจัยเชื่อมโยงระหว่างความรู้ กับพฤติกรรมทางการเงินของบุคคลได้อีกทางหนึ่ง ดังนั้นการดำเนินนโยบายของหน่วยงานทั้งภาครัฐและ

เอกชนเพื่อเพิ่มทักษะทางการเงิน จากเดิมที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ทางการเงินเป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นทักษะด้านที่คนไทยมีคะแนนต่ำที่สุด จากการสำรวจในอดีตทั้งของ OECD และธนาคารแห่งประเทศไทย รวมทั้งผลการศึกษาส่วนใหญ่พบว่า การส่งเสริมความรู้ทางการเงินจะช่วยปรับพฤติกรรมทางการเงินของประชาชนให้ดีขึ้นได้ อย่างไรก็ตามก็จำเป็นต้องยอมรับว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของบุคคลไม่สามารถทำให้สัมฤทธิ์ผลได้ในเวลาอันสั้น เพราะการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเงินของบุคคลนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์และความเชื่อของบุคคลที่สะสมมา ดังนั้นการที่บุคคลได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่อง จะสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันกระทั่งเมื่อบุคคลได้ปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอจนเป็นพฤติกรรมที่ดี จนสามารถยกระดับทักษะทางการเงินของบุคคลได้ในท้ายที่สุด ดังคำกล่าวที่ว่า *“เรียนรู้อันเข้าถึง จึงนำไปใช้อย่างได้ผล”*

Acknowledgement

วิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการทักษะทางการเงินกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร กรณีศึกษา จังหวัดตรัง ซึ่งได้รับทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่ ประจำปี 2560 (สัญญาเลขที่ MRG 6080205) โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณหน่วยงานและบุคคลต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนจนโครงการดังกล่าวประสบความสำเร็จจุล่ง ไม่ว่าจะเป็นธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานสาขาภาคใต้ ที่ได้มอบหนังสือ เรื่อง “รู้รอบเรื่องการเงิน วางแผนการเงินอย่างชาญฉลาด” และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่ได้มอบหนังสือ เรื่อง “คู่มือ Happy Money เพื่อความสุขทางการเงิน” ประกอบการจัดอบรมให้ความรู้ทางการเงินตามวัตถุประสงค์ของโครงการดังกล่าว รวมถึง ผศ.ดร.อิสระ ทองสามสี ที่กรุณาเสียสละเวลาในการตรวจสอบข้อมูลทางสถิติเบื้องต้นสำหรับงานวิจัยมา ณ โอกาสนี้

References

- Atkinson, A., & Messy, F. A. (2011). Assessing financial literacy in 12 countries: an OECD/INFE international pilot exercise. *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4), 657-665.
- Atkinson, A., & Messy, F. A. (2012). Measuring financial literacy: Results of the OECD.
- Bank of Thailand (BOT). (2013). Financial literacy Survey in 2013. Financial Services Consumer Protection Center of Thailand. Retrieved from: <https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Documents/2013%20ThaiFLSurvey.pdf> (in Thai)
- Bank of Thailand (BOT). (2016). Financial literacy Survey in 2016. Financial Services Consumer Protection Center of Thailand. Retrieved from: <https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Documents/ThaiFLsurvey59.pdf> (in Thai)
- Bay, C., Catasús, B., & Johed, G. (2014). Situating financial literacy. *Critical Perspectives on Accounting*, 25(1), 36-45.
- Calcagno, R., & Monticone, C. (2015). Financial literacy and the demand for financial advice. *Journal of Banking & Finance*, 50, 363-380.
- Carpena, F., Cole, S., Shapiro, J., & Zia, B. (2011). Unpacking the causal chain of financial literacy. The World Bank.
- Chen, E., Cheng, L. P., Ping, T. Y., & Yeing, W. C. (2014). Financial Planning and Financial Literacy of Malaysians in Klang Valley. (Doctoral dissertation, UTAR).
- Cole, S., Sampson, T., & Zia, B. (2011). Prices or knowledge? What drives demand for financial services in emerging markets? *The Journal of Finance*, 66(6), 1933-1967.
- Cummins, R. A., Woerner, J., Gibson, A., Weinberg, M., Collard, J., & Chester, M. (2004). Australian Unity Wellbeing Index Survey 10. Australian Centre for Quality of Life, Deakin University, Melbourne, Report, 10.
- Debbich, M. (2015). Why Financial Advice Cannot Substitute for Financial Literacy?
- Fitzsimmons, V. S., Hira, T. K., Bauer, J. W., & Hafstrom, J. L. (1993). Financial management: Development of scales. *Journal of Family and Economic Issues*, 14(3), 257-274.
- Fitzsimmons, V. S., Hira, T. K., Bauer, J. W., & Hafstrom, J. L. (1993). Financial management: Development of scales. *Journal of Family and Economic Issues*, 14(3), 257-274.
- Fornero, E., & Monticone, C. (2011). Financial literacy and pension plan participation in Italy. *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4), 547-564.
- Garman, E. T., & Fogue, R. E. (2000). Personal finance: the human resource manager: Caught in the middle. *CUPA Journal*, 45(1), 33-35.
- Gaudecker, H. M. V. (2015). How does household portfolio diversification vary with financial literacy and financial advice? *The Journal of Finance*, 70(2), 489-507.

- Godwin, D. D., & Carroll, D. D. (1986). Financial management attitudes and behaviour of husbands and wives. *Journal of Consumer Studies & Home Economics*, 10(1), 77-96.
- Grohmann, A., Kouwenberg, R., & Menkhoff, L. (2014). Financial literacy and its consequences in the emerging middleclass (No.1943). Kiel Working Paper.
- Guiso, L., & Jappelli, T. (2008). Financial literacy and portfolio diversification.
- Gustman, A. L., Steinmeier, T. L., & Tabatabai, N. (2012). Financial knowledge and financial literacy at the household level. *American Economic Review*, 102(3), 309-13.
- Hair, J. F., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2012). Partial least squares: the better approach to structural equation modeling? *Long Range Planning*, 45(5-6), 312-319.
- Holzmann, R. (2010). Bringing financial literacy and education to low and middle income countries: The need to review, adjust, and extend current wisdom. World Bank.
- Hong, E. S. (2005). A study on the money attitudes and the spending behaviors by middle, high, and college students-comparison by adolescent stage and sex. *Journal of Korean Home Management Association*, 23(5), 103-122.
- Hung, A., Parker, A. M. & Yoong, J. K. (2009). Defining and Measuring Financial Literacy. Rand Corporation Working Paper, 708, 1-28.
- Huston, S. J. (2010). Measuring financial literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316.
- Johnson, E., & Sherraden, M. S. (2007). From Financial Literacy to Financial Capability smong Youth. *J. Soc. & Soc. Welfare*, 34, 119.
- Kempson, E. (2009). Framework for the development of financial literacy baseline surveys.
- Kempson, E., Finney, A., & Poppe, C. (2017). Financial Well-Being: A Conceptual Model and Preliminary Analysis (No.3-2017). SIFO Project Note.
- Kiliyanni, A. L., & Sivaraman, S. (2016). The perception-reality gap in financial literacy: Evidence from the most literate state in India. *International Review of Economics Education*, 23, 47-64.
- Kim, J. (2000). The Effects of Workplace Financial Education on Personal Finances and Work Outcomes (Doctoral dissertation, Virginia Tech).
- Kim, J. (2004). Impact of a workplace financial education program on financial attitude, financial behavior, financial well-being, and financial knowledge. In *Proceedings of the Association for Financial Counseling and Planning Education* (Vol.22, pp.82-89).
- Kim, K. (2003). Money attitudes and personal finance of college students. *Journal of Consumption Culture*, 6(3), 33-50.
- Klapper, L., Lusardi, A., & Van Oudheusden, P. (2015). Financial Literacy Around the World: Insights from the S&P global finlit survey.
- Knoll, M. A., & Houts, C. R. (2012). The financial knowledge scale: An application of item response theory to the assessment of financial literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 46(3), 381-410.

- Kramer, M. M. (2014). Financial literacy, overconfidence and financial advice seeking. Working paper.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2006). Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2007). Financial literacy and retirement preparedness: Evidence and implications for financial education. *Business Economics*, 42(1), 35-44.
- Lusardi, A., Mitchell, O. S., & Curto, V. (2009). Financial literacy among the young: Evidence and implications for consumer policy (No.15352). National Bureau of Economic Research.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011). Financial literacy around the world: an overview. *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4), 497-508.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- Mandell, L. (2006). Financial literacy: Improving education results of the 2006 national Jump\$tart survey. Washington, DC: Jump\$tart Coalition.
- Mandell, L., & Klein, L. (2009). The impact of financial literacy education on subsequent financial behavior. Organization for Economics Co-Operation and Development (OECD). (2005). Improving Financial Literacy: Analysis of issues and policies. Paris, France.
- Pahnke, L., & Honekamp, I. (2010). Different Effects of Financial Literacy and Financial Education in Germany. MPRA Paper 22900.
- Remund, D. L. (2010). Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276-295.
- Sarunee. (2017). Financial Literacy (1) Principles and Methods of Financial Literacy Measurement. Bangkok Business. June 13, 2013. Retrieved from: <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/510818> (in Thai)
- Silgoner, M., Greimel-Fuhrmann, B., & Weber, R. (2015). Financial literacy gaps of the Austrian population. *Monetary Policy & the Economy Q*, 2, 35-51.
- Shadz Loresco. (2013). How do Filipinos rank in financial literacy? Published July 16, 2013. Retrieve from <https://www.rappler.com/business/features/33944-how-do-filipinos-rank-in-financial-literacy>
- Social and Quality of Life Database System. (2015). Household Debt in Thailand. Retrieved from: <http://social.nesdb.go.th/social/Default.aspx?tabid=97> (in Thai)
- Sohn, S. H., Joo, S. H., Grable, J. E., Lee, S., & Kim, M. (2012). Adolescents' financial literacy: The role of financial socialization agents, financial experiences, and money attitudes in shaping financial literacy among South Korean youth. *Journal of Adolescence*, 35(4), 969-980.
- Visakorn Kerewan. (2015). Financial literacy and the participation in the capital market. CMRI Research Institute for Capital Markets. The Stock Exchange of Thailand. Retrieved from: https://www.set.or.th/dat/vdoArticle/attachFile/AttachFile_1470741961947.pdf (in Thai)